

74

A circular postmark from New York, NY, dated 1917. The text "NEW YORK, N.Y." is curved along the top, and "1917" is at the bottom. In the center, the word "HYDRA" is visible, likely part of a larger word like "HYDRANT".

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్ర చరిత్ర

చెన్నపట్టణపు సూప్రీముకోర్టులో హేడు యింటప్రజలరుగా పుండిన
యే ను గు ల వీ రా స్వా మ య్య గా రు.

(ఈ చిత్ర కాశీయాత్ర)చరిత్ర 1869 ముద్రణలో ఉన్నది.)

వినుగులవీరాస్వామయ్యగారి

కాశీయాత్రచరిత్ర

తృతీయముద్రణము :

వీరిక

భారతదేశ చరిత్రను గురించి ప్రజల స్థితిగతులనుగురించి తేట తెనుగులో బాబులుగాను, దినచర్యగాను రచింపబడిన యీ చరిత్రగ్రంథము తేనుగు. వాఙ్మయంలో ఆపూర్వమైనది. ఇది అందరూ చదవవలసిన పుస్తకం. ఇది చిరకాలం కిందటనే అనగా 1838 లో నొకమాటు 1869 లో నింకొకమాటు అచ్చు పడిందిగాని మళ్ళీ అచ్చుపడలేదు. అందువల్ల ఈ పుస్తకంయొక్క ప్రతులు ఇప్పుడు చదవడానికైనా ఎక్కడా దొరకడంతేదు. ఏమారుమూలనైనా తలవని తలంపుగా ఒక ప్రతి దొరికినా దానిలోని పుటలు తిప్పితేనే నుసిఅయిపోయేటంత పాతబడి పుడునెక్కి వున్నాయి. వీరాస్వామయ్యగారు 1832 ఆ ప్రాంతంలో సి. పి. త్రొను దొరగారికి వ్రాయించి పంపిన పుస్తకం వ్యాతప్రతి యొకటి చెన్నపట్టణం ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టుస్ లైబ్రరీలో ఉందిగాని, అది చదవడానికి అక్కడను జల్లి కొన్నాళ్ళు ఉండాలి. అంతేకాకుండా అచ్చు పుస్తకానికి దానికి కొన్ని తేడాలు కూడా వున్నాయి. అందువల్ల ఈగ్రంథం మళ్ళీ అచ్చు వేయడం చాలా అవసరమైంది.

పుస్తకం రచింపబడిన నాటికి నేటికి మనదేశ పరిస్థితులలో చాలా మార్పులు వచ్చాయి. అందువల్ల ఆపూర్వో వీరాస్వామయ్యగారు తన కాలంనాటి వారందరికీ తెలిసిన సంగతులే యిది విపులంగా వ్రాయక నూచించి వదిలిన రాజకీయ సాంఘిక చారిత్రక ఆంశము లనేకములు ఇప్పుడు విప్పి చెప్పితేనేగాని అగ్లంకావు. ఉదాహరణానికి తిరుపతి దేవస్థానంవల్ల కుంపిసీవారికి ప్రతిసాలున లక్ష రూపాయలు అవాయం వస్తున్నదని ఆ గ్రంథంలో వ్రాసివున్నది. ఆ కాలంలో మన ధర్మదాయాలన్నీ కుంపిసీవారే స్వయంగా పరిపాలించే వారనిన్నీ భోగములు, అర్చనలు కలెక్టు చేయించే వారనిన్నీ, మిగిలిన సామ్య కుంపిసీఖజానాలో చేరే దనిన్నీ ఆ కాలంనాటి చరిత్ర చెబితేనే తప్పు తెలియదు. ఇలాంటి చరిత్రాంశ లన్నింటికీ తగిన వివరణములు, తబ్బీలు, సంపాదించి ఫుట్ నోటుగా వ్రాశాను.

1824-1826 మధ్య కలకత్తాలో కుంపిసీవారి కొలువులో ప్రధాన క్రైస్తవ ఉత్తాధికారిగా నుండిన విషయం హెబరుదొర భారతదేశంలో పర్యటనం చేసి తాను చూసిన సంగతులను తన దినచర్యలోను తన భార్యకు స్నేహితులకు వ్రాసిన ఉత్తరాలలోను వ్రాసియున్నాడు. అది విషయ హెబర్ను జర్నల్ అని మూడు సంపుట

ములుగా ప్రకటించబడి ఆ కాలంనాటి హిందూదేశచరిత్రను ప్రజల నీరసములను గూర్చిన ప్రమాణగ్రంథంగా పూజింపబడుతూ వున్నది. మః వీరాస్వామయ్యగారి గ్రంథం ఆ గ్రంథాని కే విధంగాను తీసికట్టుకొదు. సందర్భానుసారంగా హాటకు గారి గ్రంథంలో నుండి కొన్ని చంగతు లీ గ్రంథంలో ఆక్క-చక్క-వేటి నాచుకుచాను.

పూర్వముద్యం అచ్చుప్రతులలో వదిలివేయబడి ప్రాచ్యభాగ పుస్తక భాండాగారంలో వున్న వ్రాతప్రతిలోని విశేషాంశాలను కొన్నింటిని సందర్భానుసారంగా వ్రాహరించాను.

వీరాస్వామయ్యగారి పర్యటనమును తెలుసగల ఒక హిందూదేశ పటమును దీనిలో చేర్చాడు. శ్రీ వీరాస్వామయ్యగారి యొక్కయు, ప్రజాసేవకులగు వీరితోడ్పడిన వీరి మిత్రులైన కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగారు, వెంకటేశ్వర గారు చాచ్యులుగారు, బాన్స్ నార్తనుగాన్ల యొక్కయు చిత్రపటాన్ని కూడా దీనిలో చేర్చాడు.

ఈ గ్రంథాన్ని మళ్ళీ యిప్పుడు ముద్రించడంలో పూర్వ ముద్యం మూలగ్రంథంలో మార్పులు ఏమీ చేయక యథాతథంగానే అచ్చువేయబడ్డాయి. అయితే పాఠకుల సౌకర్యంకోసం గ్రంథాన్ని ప్రకరణాలుగా విభజించి, విషయం మారినప్పు డల్లా పేరాలుగా విడదీసి, వాక్యాలు సులభంగా అన్వయం కావడానికి మళ్ళీ కొమాలు, మొదలైన గురుతులున్నూ, వాక్యాలచివర భుజి సాఫు చక్క-లన్నూ చేరినాను. అందువల్లను చరిత్రాంశాలు వివరణలగల పూర్వ ముద్యం పూర్వ ముద్యం లో 328 పుటలన్న గ్రంథం ఈ ముద్యంలో 574 పుటలకు పెరిగింది.

కృ త జ్ఞ త .

కాశీయాత్ర చరిత్ర అచ్చు వేయించడానికి పూర్వముద్యం గ్రంథం కోసం చాలారోజులు ప్రయత్నించినా దొరకలేదు. పుస్తకం దొంగిలించి ఇచ్చిన పెనుమనుష్యులు యిస్తామని చెప్పి యిచ్చారు కారు. అఖిరి వేటపాటించి పెనుమనుష్యుల గ్రంథాలయంలో ఒక ప్రతి వుండని తెలియగా దాన్ని నా మిత్రులైన శ్రీ కె. పాత సీతాకాంతంగారు స్వయంగా వెళ్ళి తెచ్చిపెట్టారు. దానిలో కొన్ని చోట్ల అక్షరాశ్చిరిగివున్నాయి. దాని కొక ప్రతి వ్రాసుకొని దానినిబట్టి ఈ పుస్తకాన్ని అచ్చు వేయిస్తూవుండగా రాజమహేంద్రవరంలో శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారి దగ్గర యింకొక ప్రతి వున్నట్లు తెలిసింది. దాన్ని నా మిత్రులు శ్రీ చింత భవానీశంకర్ శాస్త్రిగారు తెచ్చిపెట్టారు. ఆ ప్రతినిబట్టి అచ్చుపడిన భాగాన్ని మిగతా గ్రంథాన్ని సవరణ చేశాను.

పాత ప్రతిలో వున్న వీరాస్వామయ్యగారి బొమ్మకు శ్రీ వారామునిగారి చాహాణ్ గారు ఫోటో తీశారు. దానినిబట్టి అంధ్రప్రదేశ్ కాధిపతులు శ్రీ కె. కె. శంభుప సాదుగారు బ్లాకు తయారుచేయించి యిచ్చారు. వీరాస్వామయ్యగారి ఊరి మార్గాన్ని తెలిపే దేవపటానికికూడా వారే బ్లాకు తయారుచేయించి యిచ్చారు.

వీరాస్వామయ్యగారు జాడీ నార్తనుగారు, రాఘవాచార్యులుగారు కోమలే శ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగార్ల పటములుగల ఫోటోప్లాకును శ్రీ పద్మయ్యప్ప కళాశాల ధర్మాధికారులు యిచ్చారు.

ఈ గ్రంథంలో చేర్చిన రాజకీయ సాంఘిక చరిత్రాంశాలు, వివరణలు, ఫుట్ నోట్సు వ్రాయడానికి అనేక పురాతన పుస్తకాలు చదవవలసివచ్చింది. మద్రాసు కనామెరాలైబ్రరీలోవున్న ఆ పుస్తకాలను బెజవాడ రామమోహన గ్రంథాలయం ద్వారా తెప్పించుకోగలిగాను.

శ్రీ నాగళ్ల భవానీ శంకరరాయడుగారున్నా, శ్రీ రేకపల్లి విశ్వనాథంగారున్నా, శ్రీ మాడపాటి లక్ష్మీకాంతరావుగారున్నా, నా గుమాస్తా శ్రీ వల్లూరు వెంకట కృష్ణారావున్నా యీ పుస్తకం వ్రాత వగైరాపనిలో నాకు చాలా సహాయంచేశారు.

యుద్ధంవల్ల కాగితం ధర ఎక్కువయింది. గ్రంథముద్రణం చాలా ధనవ్యయ కారణమైంది. దీనిని అచ్చువేయడాని కీక్రంద శేర్మోక్తువారు విరాళాలుయిచ్చారు:

- శ్రీ పల్లెర్లమూడి పద్మయ్యగారు, యనమదల (కృష్ణాజిల్లా) రు. 50
- శ్రీ మాడేటి నాగభూషణంగారి భార్య కనకమ్మగారు, బెజవాడ ,, 50
- శ్రీ పాటిబండ ఆప్పారావుపంతులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., బెజవాడ. ,, 50
- శ్రీ తోటకూర వెంకట్రాజుగారు, తాడేపల్లిగూడెం. ,, 25
- శ్రీ బసవరాజు సూర్యనారాయణరావు పంతులుగారి కుమారుడు
- శ్రీ నుబ్బారావు పంతులుగారు, బెజవాడ. ,, 20

పైవిధంగా సహాయంచేసినవారందరికీ కృతజ్ఞుడను.

బె జ వా డ, }
2-9-1941.

—దిగవల్లి వేంకటశివరావు,
సంపాదకుడు.

ప్రతిపదికన వ్రాసినది
ప్రతిపదికన వ్రాసినది
ప్రతిపదికన వ్రాసినది
ప్రతిపదికన వ్రాసినది

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు; వారి మిత్రులు.

రచయిత : దిగవల్లి వేంకట శివరావు.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు పందొమ్మిదో శతాబ్దప్రాంతంలో జనగా క్రీ.శ.1780-1836 మధ్య చెన్నపట్నంలోనూండి, ప్రజాసేవచేసిన అభిమానులు. వీరు చెన్నపట్నంకొపురస్థులు. ఆంధ్రనియోగి ప్రాహ్లాదులు వీరి తండ్రిగారికి సామయమంత్రీ. వీరిది శ్రీవత్స గోత్రము. 1815 మొదలును 1829 వరకు చెన్నపట్నంలో సదర్ ఆదాలతుకోర్టులో ఇంటర్ప్రిటరుగా పనిచేసిన వీరికి అనేక సమస్యలైన శ్రీవెన్నెలకంటి సుబ్బారావుపంతులుగారికిన్ని, రాజమహేంద్రవరం కోర్టులోని జైలర్ గారి ముల జమీందారులను రాజమహేంద్రవరం కోర్టులోనున్న అయిన శ్రీ కొచ్చెర్లకోట వెంకటరాయనింగారికిన్ని వీరు బంధువులు.

వీరే సంవత్సరంలో జన్మించాడో తెలియలేదు. అయితే 1835లో జన్మించి చాలించుకునేటప్పటికి 55 సంవత్సరాల వయసుకుంటే, వీరు 1780 లో జన్మించి యుంటారు.

వీరాస్వామయ్యగారికి తొమ్మిదవ యేటనే తండ్రినినిపోయినాడు. తండ్రి తండ్రి ఎక్కువగా లేదు. ఈయన కష్టపడి వీధిబడిలో తెలుగు, అరవము, సంస్కృతము చదువుకొని స్వయంకృషివల్ల ఇంగ్లీషు నేర్చుకొని, తన పండ్రిగారి యేటనే ముప్పా ఇండియా వర్తకకంపెనీవారి కోలువులో వాలంటీరుగా పనిచేసి, కొన్ని సంవత్సరాలుగాలు చేసి మద్రాసులో నేటి హైకోర్టుకు ప్రావీణ్యం వుండిన సుప్రీముకోర్టులో తెలుగు అరవము ఇంగ్లీషు భాషలలో తగ్గుమాచేసే ఇంటర్ప్రిటర్ ఉద్యోగంలో 1819 లో ప్రవేశించి, హెడ్ యంటర్ప్రిటర్ పదవిని పొందారు. ఆ కాలంలో అది గొప్ప ఉద్యోగం. ఆ న్యాయస్థానంలో ప్రధాన న్యాయమూర్తులుగా పనిచేసిన వీరి లందరి మన్ననలకూ వీరు పాత్రులై 1835 లో కోలువు చాలించినాడు. వీరు 1836 వ సంవత్సరం అక్టోబరు 3 వ తేదిన స్వర్గస్థులైనారు.

వీరాస్వామయ్యగారికి యింగ్లీషు తెలుగు అరవములందున్నాడని ప్రామాణికంగా మంచి పాండిత్యం వుండేది. వీరికి శ్రుతిస్మృతులు, శాస్త్రాలు, బాగా తెలుసును. వీరు అనేక పండితసభలందు పాల్గొన్నారు. 1822-23 మధ్య శ్రీయనూక పట్టి వారి ప్రభుదానికి జరిగిన సభలో వాదించి గెలిచారు. గయలో జరిగిన పండితసభలో మూలస్మృతులేవో ఉపస్మృతులేవో అదిపురాణాలేవో నిర్ణయించారు. వీరిని తండ్రిగారు తిరుమాచేశారు. వీరాస్వామయ్యగారు దొరలలో రాజకీయ పాండిత్య ముండినవారు నిర్భయంగా చర్చించేవారు. వీరి అభిప్రాయాలు విమర్శనలు కొన్ని వీరు కవిలయ కాశీయాత్ర చరిత్రలో వున్నాయి.

సీ. పి. ప్రానుదొరగారు వీరికి స్నేహితులు. ఈ ప్రానుదొరగారు 1852-54 మధ్య ప్రకటించిన తెలుగు నిఘంటువులో ఇంద్రదాటి; శివా; పాలకట్టు; పలకకాయ అను పదాల అర్థాలకు వీరాస్వామయ్యగారిని ప్రమాణంగా పేర్కొన్నారు.

వీరాస్వామయ్యగారు కన్యాకుమారి మొదలు కాశ్మీరంవరకున్న భారతదేశ మంతటా రెండుసార్లు తి.గి 1830-31 మధ్య తాముచూచిన సంగతులూ తమకుతోచిన సంగతులూ దినచర్యగాను తమ మిత్రుడైన కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగారికి జాబులుగాను వ్రాశారు. అనాటిభారతదేశస్థితిగతు లన్నీ అందులో వర్ణించారు. దానిలో చెన్నపట్నం చరిత్రకూడావుంది. దానిని శ్రీనివాస పిళ్ళగారు కాశ్మీయాత్రచరిత్ర అనే పేరుతో 1838-లో ప్రకటించారు.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాస పిళ్ళగారు

శ్రీ కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగారు గడచిన శతాబ్దంలో చెన్నపట్టణంలో వుండి ప్రజాసేవచేసిన అంగ్రెజ్ముఖులు. వీరి తండ్రిపేరు మునియప్పిళ్ళ. వీరు సంపన్న గృహస్థులు. చెన్నపట్నంలో తమ నివారణ కోసం, 1807లో స్థాపించిన మణేగారు సత్రానికి 11 మంది దొంగలతోపాటు నియమించబడ్డ 9 మంది దేశీయ ధర్మకర్తల లో వీరిొకరు; చెన్నపట్నంలో కుంపిణీచేసి కొలువులో పోలీసు నూపరంటుగాను మేస్త్రేబుగాను పనిచేసిన జెంబాకం రాఘవాచార్యులుగా రొకరు. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు, వీరూ కలిసి 1833 లో నందననామ సం||కరవులో బీదలకు అన్నవస్త్రా లిచ్చి కాపాడడానికి చాలాపాటు పడ్డారు.

శ్రీనివాస పిళ్ళగారు చాలా ధర్మాత్ములున్నూ దూరదృష్టి కలవారున్నూ అయి విద్యాభివృద్ధికి తమ యావచ్ఛక్తిని వినియోగించారు. ఈయనకు సంఘసంస్కార మంటున్నది. వీరు ఉదారమైన భావాలకలవారు. అడవిల్లలకు విద్య నేర్పవలెననే పట్టుదలకలవారు. స్వయంగా ఒక అడవిల్లల పాఠశాల నడిపారు. ఈయన ప్రజలలో ఆత్మరక్షాసము వ్యాపింపజేయువలెనని చాలా కృషిచేశారు. వీరు చనిపోయే టప్పుడు విద్యాదానం కోసం 70 వేల రూపాయలు ధర్మం చేయడంవల్లనే వీరి దేశభిమాన ము, విద్యాభివృద్ధియందు వీరిక గల అసర్జిత జెల్లడి అవుతున్నాయి. వీరు చనిపోయిన కొన్నేండ్లకు అసిథిలో నుంచి మరణానంతరం కాపాటకాల యొక్కటి స్థాపింపబడింది. వీరు తండ్రి చేసిన విద్యనిధిలోనుంచి పచ్చయ్యప్పక కొరకలకు అంటి మూడో పాఠశాల స్థాపింపబడింది.

బార్దినార్దన్ గారు; వెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారు.

1828 మొదలు 1853 వరకూ మద్రాసు సుప్రీం కోర్టులో అడ్వకేటు జనరలు గా వుండిన బార్దినార్దన్ గారున్నూ ఇంటర్ ప్రిటరు గానున్న ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారున్నూ, శ్రీనివాస జెంబాకం రాఘవాచార్యులు; శ్రీనివాస పిళ్ళగారున్నూ ముఖ్య స్నేహితులు. వీరిందూ కలిసి అకాలంలో గొప్ప ప్రజాసేవ చేశారు.

పచ్చయ్యప్పగారు దాన ధర్మాలకోసం పందచేసిన అక్షిలాది ధనాన్ని వారసులు తనివేసి దూర్చోగా పాత అడ్వకేటు జనరలైన కార్టర్ గారు కొత్త అడ్వకేటు జనరలైన వార్డన్ గారు వీరాస్వామయ్యగారు కష్టపడి ఆ దానధర్మాలను బయటికి తీసి

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు; వారి మిత్రులు.

రచయిత : దిగవల్లి వేంకట శివరావు.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు పందొమ్మిదో శతాబ్దప్రాంతంగా 1780-1836 మధ్య చెన్నపట్నంలో వుండి, ప్రజాసేవచేసిన ఆంధ్రీయవాసులు. వీరు చెన్నపట్నంకొపురస్థులు. ఆంధ్రనియోగి బ్రాహ్మణులు వీరి తండ్రిగారికి సామయమంత్రీ. వీరిది శ్రీవత్స గోత్రము. 1815 మొదలును 1829 వరకు చెన్నపట్నంలో సదర్ ఆదాలతుకోర్టులో ఇంటర్ ప్రిటరుగా వుండిన వీరికి య. బి. రా. కొ. పు. రస్థలైన శ్రీశైలకంటి సుబ్బారావుపంతులుగారికిన్ని, రాజావారిగారి, జగదేవుల, వీరి జెలవగైరా గ్రామముల జమీందారులున్ను రాజమహేంద్రవరం కొప్పులయ్యమ్మ అయిన శ్రీ కొచ్చెర్లకోట వెంకటరాయనింగారికిన్ని వీరు బంధువులు.

వీరే సంవత్సరంలో జన్మించాడో తెలియలేదు. అయితే 1835లో ఉద్యోగం చాలించుకునేటప్పటికి 55 సంవత్సరాలున్నాయనుకుంటే, వీరు 1780 లో జన్మించి యుంటారు.

వీరాస్వామయ్యగారికి తొమ్మిదవ యేటనే తండ్రినినిపోయినాడు. వీరూ తండ్రి ఎక్కువగా లేదు. ఈయన కష్టపడి వీధిబడిలో తెలుగు, అరవము, సంస్కృతము చదువుకొని స్వయంకృషివల్ల ఇంగ్లీషు నేర్చుకొని, తన పరిష్కారమున డి. బి. సి. మూర్ఖు ఇండియా వర్తకకంపెనీవారి కొలవులో వాలంటీరుగా ప్రవేశించి, గొప్ప పట్టు ఉద్యోగాలు చేసి మద్రాసులో నేటి హైకోర్టుకు పూర్వం వుండిన ముక్తీనాథ్గారికి తెలుగు అరవము ఇంగ్లీషు భాషలలో తర్జుమాచేసే ఇంటర్ ప్రిటర్ ఉద్యోగంలో 1819 లో ప్రవేశించి, హెడ్ యింటర్ ప్రిటర్ పదవిని పొందాడు. ఆ కాలంలో అది గొప్ప ఉద్యోగం. ఆ న్యాయస్థానంలో ప్రధాన న్యాయవాదులుగా వుండిన వీరికి లండన్ మన్ననలకూ వీరు పాత్రులై 1835 లో కొలవు చాలించినాడు. వీరు 1836 వ సంవత్సరం అక్టోబరు 3 వ తేదీన స్వర్ణము లైనారు.

వీరాస్వామయ్యగారికి యింగ్లీషు తెలుగు అరవములందున్నాడని స్పష్టంగా మంచి పాండిత్యం వుండేది. వీరికి శుభిస్సృగులు, కాస్త్రాలు, బాగా తెలుసును. వీరు అనేక పండితసభలందు పాల్గొన్నారు. 1822-23 మధ్య న్యాయమామిడి వద్ద వీరిని డానికి జరిగిన సభలో వాదించి గెలిచారు. గయలో జరిగిన పండితసభలో మూల స్మృతులేవో ఉపస్మృతులేవో అదిపురాణాలేవో నిర్ణయించారు. స్మృతినిందికను తర్జుమాచేశారు. వీరాస్వామయ్యగారు దొరలతో రాజకీయ పాండితీ ముదిరినవారు నిర్భయంగా చర్చించేవారు. వీరి ఆభిప్రాయాలు విమర్శలు కొన్ని వీరు కదిలించి కాశీయాత్ర చరిత్రలో వున్నాయి.

సీ. పి. బ్రౌనుదొరగారు వీరికి స్నేహితులు. ఈ బ్రౌనుదొరగారు 1852-54 మధ్య ప్రకటించిన తెలుగు నిఘంటువులో ఇంద్రదాత; శివా; పాలకట్ట; పరాగరాయ అను పదాల అర్థాలకు వీరాస్వామయ్యగారిని ప్రమాణంగా చేర్చాడన్నారు.

వీరాస్వామయ్యగారు కన్యాకుమారి మొదలు కాశ్మీరంవరకున్న భారతదేశ మంతటా రెండుసార్లు తిరిగి 1830-31 మధ్య తాముచూచిన సంగతులూ తమకుతోచిన సంగతులూ దినచర్యగాను తమ మిత్రుడైన కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగారికి జాబులుగాను వ్రాశారు. ఆనాటిభారతదేశస్థితిగతు లన్నీ అందులో వర్ణించారు. దానిలో చెన్నపట్నం చరిత్రకూడావుంది. దానిని శ్రీనివాస పిళ్ళగారు కాశ్మీయాత్రచరిత్ర అనే పేరుతో 1838-లో ప్రకటించారు.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాస పిళ్ళగారు

శ్రీ కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళగారు గడచిన శతాబ్దంలో చెన్నపట్టణంలో వుండి ప్రజాసేవచేసిన ఆంగ్లప్రముఖులు. వీరి తండ్రిపేరు మునియప్పిళ్ళ. వీరు సంపన్న గృహస్థులు. చెన్నపట్నంలో ఇంకా నివారట కోసం, 1807లో స్థాపించిన మణేగారు సత్రానికి 11 మంది దొంగలతోపాటు నియమించబడ్డ 9 మంది దేశీయ ధర్మకర్తల లో వీరికరు; చెన్నపట్నంలో మంపినీనది కొలువులో పోలీసు నూపరంటుగాను మేష్ట్రేటుగాను పనిచేసిన పెంబాకం రాఘవాచార్యులుగా రొకరు. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు, వీరూ కలిసి 1833 లో నందననామ సం||కరవులో బీదలకు అన్నవస్త్రా లిచ్చి కాపాడడానికి చాలాపాటు పడ్డారు.

శ్రీనివాస పిళ్ళగారు చాలా ధర్మాత్ములన్నూ దూరదృష్టి కలవారున్నూ ఆయి విద్యాభివృద్ధికి తమ యావచ్ఛక్తిని వినియోగించారు. ఈయనకు సంఘసంస్కార మంటే ప్రీతి. వీరు ఉదారమైన భావాలుకలవారు. అడపిల్లలకు విద్య వేర్పవలెననే ప్లుదలకలవారు. స్వయంగా ఒక అడపిల్లల పాఠశాల నడిపారు. ఈయన ప్రజలలో ఆత్మరక్షాసము వ్యాపింపజేయువలెనని చాలా కృషిచేశారు. వీరు చనిపోయే టప్పుడు విద్యాదానం కోసం 70 వేల రూపాయలు ధర్మం చేయడంవల్లనే వీరి దేశభిమాన ము, విద్యాభివృద్ధియందు వీరిక గల ఆసక్తి వెల్లడి అవుతున్నాయి. వీరు చనిపోయిన కొన్నేండ్లను ఆంధ్రలో నుంచి హిందూబాలికాపాఠశాల యొకటి స్థాపింపబడింది. వీరు చంద్ర చేసిన గృహిణిలోనుంచి పచ్చయ్యప్పకళాశాలకు అంటి మూడోపాఠశాల స్థాపింపబడింది.

జ్యోత్సార్నవగారు; పెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారు.

1828 మొదలు 1853 వరకూ మద్రాసు సుప్రీం కోర్టులో అడ్వకేటు జనరలు గా వుండిన జ్యోత్సార్నవగారునూ ఇంటర్ ప్రీటరుగానున్న ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారునూ, శ్రీమాన్ పెంబాకం రాఘవాచార్యులు; శ్రీనివాస పిళ్ళగారునూ ముఖ్య స్నేహితులు. నిరంతరం కలిసి ఆ కాలంలో గొప్ప ప్రజాసేవ చేశారు.

పచ్చయ్యప్పగారు దాని ధర్మాలకోసం చంద్రచేసిన లక్షలాది ధనాన్ని వారసులు తినివేసి టూర్కీగా పాత అడ్వకేటు జనరలైన కార్పెన్ గారు కొత్త అడ్వకేటు జనరలైన న్యూన్ గారు వీరాస్వామయ్యగారు కన్నపడి ఆ దానధర్మాలను బయటికి తీసి

వాటి పరిపాలన కోసం చెన్నపట్నం సుప్రీము కోర్టులో ఒక్క స్కీము తయారు చేయించారు. ఆ ప్రకారం 1832 లో ఏర్పాటు చేయబడిన మొదటి చట్టకర్తల బోర్డులో శ్రీనివాస పిళ్ళగారి నొకభగ్యకర్తగా నియమించారు. ఆ బోర్డుకు ప్రతి సంవత్సరం రాఘవాచార్యులుగారు అధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఆయన 1812 లో చనిపోగా శ్రీనివాసపిళ్ళగారే అధ్యక్షులై 1852 లో వారు చనిపోయేవరకు ఆ పదవిలో వున్నారు. బాల్ నార్టన్ గారు పేట్రన్ గా వుండి పచ్చయ్యప్పకళాకాల స్థాపనకు అభివృద్ధి మూలకారకులలో ఒకరై వారు.

కుంపిని పరిపాలన: ప్రజల స్థితి.

1835 వరకూ యీ దేశంలో ఇంగ్లీషు విద్య స్థాపించబడలేదు. ప్రజలలో అజ్ఞానం చాలా వ్యాపించివుంది. కుంపినివారు కేవలం రాజ్యాక్రమణలోనూ న్యాయాలలోనూ పన్నుల వసూలులోనూ మునిగి తమ బాధమే ఆలోచించేవారు గాని ప్రజల కష్టసుఖాలను గురించి యోచించేవారు కాదు. పూర్వ గ్రామ పంచాయతీల పరిపాలన తీసివేసి కలెక్టర్ల పరిపాలన స్థాపించారు. ఈ కుంపినిపరిపాలనలో ప్రజలు దక్కిన స్థితి విద్యలేక అజ్ఞానాంధకారంలోనూ అనారోగ్యంలోనూ పడి ఉండడము, రాక బోకలకు రోడ్లు, పల్లపు సాగుకు సౌకర్యాలు లేకపోవడము, పన్ను లభకలగా ఉండి రైతులు భరించలేక పోవడము, పన్ను లివ్వలేనివారిని హింసించడము, కలెక్టరుల విధివిధానాలు, అధికారుల లంచగొండితనము కోర్టుల ముప్పయ్యేభాగము స్వేచ్ఛని మరీబోధకుల విజృంభణములవల్లను ఇంకా ఇతర అన్యాయాల వల్లను ప్రజలు బాధపడుతున్నారని భావించేవారు. కొంత ఉదారబుద్ధి గలిగి విద్యాభివృద్ధి చేయవలదని చెన్నపట్నం గవర్నరు సర్ తామస్ మహ్రి 1837 లో ఆకాలమునా పొందడంతో ఆ కాస్త మంచి ప్రయత్నంకూడా ఆగిపోయింది.

మన దేశప్రజలకు ఇంగ్లీషు వారిని చూస్తే నేధయుం. తమచూపు, చూపుతే తమ కష్టాలు ఎవరితో చెప్పకోవాలో ఎలా చెప్పకోవాలోమీదా లేకుండును. దీనికి గాని చూపించే రాజకీయ నాయకులున్నా లేరు.

హిందూ లిటరరీ సొసైటీ.

ఇలాంటి పరిస్థితులలో ప్రజలలో కొంత ప్రతిభయూ విజ్ఞాన వికాసమూ కలిగించాలని ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు, రాఘవాచార్యులుగారు, శ్రీనివాస పిళ్ళగారున్నా కలిసి బాల్ నార్టన్ గారి నాయకత్వం కింద చెన్నపట్నంలో హిందూ లిటరరీ సొసైటీ అనే ప్రజాసంఘాన్ని స్థాపించి సభలులేసి ఉపన్యాసాలిప్పించి గొప్ప కృషిచేశారు. ఈ సభ ఆదరణకింద దేశ చరిత్రను గురించి దేశ పరిపాలనను గురించి రాజ్యాంగ శాస్త్రమును గురించి ఇంగ్లీషు విద్య అభ్యసనను గురించి ప్రజల హక్కులను గురించి నార్టన్ గారు 1833-34 మధ్య కొన్ని మహా ఉపన్యాసాలిచ్చారు. అందువల్ల చెన్నపట్నం ప్రజలలో రాజకీయ పరిజ్ఞానం కలిగింది. ప్రజలు ఇంగ్లీషు విద్య కావలసినది కుంపినివారిని కోరడం ప్రారంభించారు.

న వ యు గా ర ం థం

చెన్నపట్నంలో ఒక ఇంగ్లీషు కాలేజీ స్థాపించడం అవసరమనిన్ని తాము కూడా కొంతసామ్మ విరాళం యిస్తామనిన్ని ప్రభుత్వం స్థాపించే విద్యాసంస్థల పరిపాలనలో తమకుకూడా కొంత ఆధికారమూ పలుకుబడి వుండాలనిన్నీ కోరుతూ ఒక మహాజరు తయారుచేసి 70 వేలమంది సంతకాలుచేసి జార్జ్ నార్టన్ గారి ద్వారా 1838 నవంబరు లో గవర్నరుకు అందచేశారు. అంతట గవర్నరు ఎల్ ఫిన్ స్టన్ గారు ఇంగ్లీషువిద్యావిధానం స్థాపించడానికి సిద్ధయించి కొందరు దొరలనుదేశీయులను గల ఒకయునివర్సిటీ బోర్డును 1839 లో నియమించారు. అందులో మన రాఘవాచార్యులు గారు, శ్రీనివాస పిళ్ళగారుకూడా సభ్యులు. దానికి జార్జ్ నార్టన్ గారు అధ్యక్షులు. తరువాత స్థాపింపబడిన మద్రాసు యునివర్సిటీ అనే ఉన్నత పాఠశాల పరిపాలక వర్గంలోకూడా వీరిని సభ్యులుగా నియమించారు. 1841 ఏప్రిల్ నెలలో జరిగిన ఆ ఇంగ్లీషు ఉన్నత పాఠశాల ప్రారంభోత్సవంలో ప్రజల ఉత్సాహంచూసి ఒక నూతన యుగం ప్రారంభమైందని గవర్నరుగారే అన్నారు.

శ్రీ గాజుల లక్ష్మీనర్సనెట్టిగారు

వీరాస్వామయ్య ప్రభుత్వం ప్రజాసేవ ప్రారంభించిన పదేండ్లలోనే చెన్న పట్నంలో ఆంగ్లవర్తకులైన శ్రీ గాజుల లక్ష్మీనర్సనెట్టిగారు రాజకీయనాయకులై కుంభిరపరిపాలనలోవున్న లోపాలూ మిషనరీలుచేస్తూవున్న అన్యాయాలు ప్రజలకష్టాలు పై వారికి తెలియచేసి రాజ్యాంగ సంస్కరణల కోసం పాటుపడడానికి చెన్నపట్టణ స్వదేశసంఘం అనే ప్రజాసంఘాన్నీ క్రొనెంటు అనే జాతీయపత్రికను 1844 లో స్థాపించి గొప్ప రాజకీయ ఆందోళన లేదీసి ఇంజనైరుదేండ్లు ప్రజాసేవచేశారు.

ఇలాగ తరువాత కలిగిన విద్యాభివృద్ధికి జాతీయ చైతన్యానికి ఉత్తరదేశంలో రామమోహనరాయల లాగ ఇక్కడ మన శ్రీనివాసపిళ్ళ, వీరాస్వామయ్య ప్రభుత్వం తులనాధారాని నిస్సంశయంగా చెప్పవచ్చు. పచ్చయ్యప్పకళాశాలాధవనంలో 1868 లో ఉపన్యసిస్తూ అప్పట్లో చెన్నపట్నం హైకోర్టులో అడ్వకేటు జనరల్ గా వున్న జాన్ బ్యూరీ నార్టన్ గారు ఈ దక్షిణ హిందూస్థానంలో ఇంగ్లీషు విద్యాభివృద్ధికి మూలపురుషులు వీరేనని ప్రశంసించారు.

చరిత్ర సాధనాలు

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి జీవితాన్ని గురించి వారి కాలంనాటి స్థితిగతులను గురించి వారుచేసిన ప్రజాసేవనుగురించి శ్రీనివాసపిళ్ళ ప్రభుత్వంలను గురించి ఇంకా విశరాలు తెలుసుకోగోరవారు ఈకింది పుస్తకాలు, పత్రికలు, చూడవచ్చును.

Rudimentals,— by George Norton (1841)

Educational Speeches of The Hon. John Bruce Norton

1853—1865

The Madras Journal of Education. April 1868, p p. 154—155

The Asylum Press Almanac - Madras, 1820—1855

The History of Pachaiaappa's Charities

History of the Presidency College Madras (Centenary) 1940.
 The Madras Tercentenary Commemoration Volume
 The History of Madras—Prof. C. S. Srinivasachari
 Vestiges of Old Madras — H. D. Love
 Life of Gazula Lakshminarsu Chetty Garu, - Representative
 men of Southern India-by G. Parameswaram Pillai (1896)
 The Journal of Vennelacuntty Soobrow, Native of Ongole
 —Foster Press, Madras, 1875.

శ్రీ ఒంగోలు వెంకటరంగయ్యపంతులుగారు వ్రాసిన ‘వెన్నపట్టణము దాని పూర్వ చరిత్ర’—వెన్నెలకంటి సుబ్బారావుపంతులుగారు వ్రాసిన ‘చిన్నపుట్టణం.

1941 సం॥ మార్చి 1 వ తేదీ మొదలు కృష్ణాపత్రికలో 11 సంచికలలో ప్రకటింపబడిన “ఇంగ్లీషుచదువులు” అనే శీర్షికతో నేను వ్రాసిన వ్యాసాలు.

ఆంధ్రపత్రిక వృషసంవత్సరాది సంచికలో ‘వెన్నపట్టణము దాని పూర్వ చరిత్ర’ అనే శీర్షికతో నేను వ్రాసిన పెన్సవ్యాసం.

ఆంధ్ర వార పత్రికలో 1941 సం॥ మార్చి 26 తేదీ మొదలు 5 సంచికలలో నేను వ్రాసిన “విషవ హెబర్ గారి భారతదేశయాత్ర” అనే వ్యాసాలు.

ఆ పత్రికలోనే 1941 సం॥ ఫిబ్రవరి 5 వ తేదీన ‘రామకృష్ణ విజయ గురించిన్న జూలై 30 వ తేదీన శ్రీ ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి గురించిన్న నేను వ్రాసిన వ్యాసాలు.

సి. పి. ప్రానుదొరగారికి వీరాస్వామయ్యగారు

వ్రాసిన లేఖ

‘వీరాస్వామయ్యగారి దస్తూరీతో ఇంగ్లీషులో ఉన్న-అంతులు ఉన్నాయి, చెన్నపట్టణమున ఒరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్ట్స్ లైబ్రరీలో ఉన్న కొంత యాత్ర చరిత్ర వ్రాతప్రతిచివర ఆటించి యున్నది. దానికీది నేను. ఉత్తరంపైన ప్రానుగారి దస్తూరీతో రిమాన్కు-వున్నది. ఉత్తరంపైన “సి. పి. ప్రాన్ ఎస్ క్లర్, మచిలీపట్టణము” అని ఉన్నది మున్నది.

మిత్రులు

నా ప్రియమైన ఆయ్యా,

1831 న మే 25 తేదీ

15 వ తేదీ.

నేను నాకుమింబంతో కిందటి పెరియరు నెలలో మొదటగా చెప్పినట్లు చేరి సుప్రీము కోర్టులో నా (ఇంటర్ ప్రీటర్) విని దానిని ప్రానుగారి వాదన నేను చాలాకాలము శ్రమలతో వున్నందున తయారైనది విని చాలా ముగిసిపోయి యున్నది. అందువల్ల తమకు ఇంతకు పూర్వము నాకు ప్రాయశః పోయాడు. ఇందుకీ నన్ను క్షమింప వేడుతాను.

నేను చెన్నపట్టణం చేరిన తరువాత కీ॥ శే॥ జంగరాపాపయ్యగారి భార్యను కొమాళ్ళను కలుసుకొని వారిదగ్గరనున్న స్కాండ్లం * అనే గ్రంథంయొక్క వివరాల నడిగి తెలుసు కొన్నాను. ఈ స్కాండ్లంలో * 6 సంగుంహితలు 50 కాండ్లు ఒకలక్ష గ్రంథం ఉన్నది. ఆ యారు సంగుంహితల పేర్లు యేవనగా:—

*సనత్కుమార, సంగుంహిత	౧ వీట్కిళ్లోకాలు	౧౫౦౦౦
*నూతనసంగుంహిత	౨	౬౦౦౦
*బ్రహ్మసంగుంహిత	౩	౩౦౦౦
*వైష్ణవ సంగుంహిత	౪	౫౦౦౦
*శంకర సంగుంహిత	౫	౩౦౦౦౦
*సౌరసంగుంహిత	౬	౧౦౦౦

ఈ ఆరు సంగుంహితలలో పాపయ్యగారు అయిదవదైన శంకర సంగుంహిత * నిరుష్టమైన చక్కని తెనుగు పద్యములలోని కనువదింపజేశారు. దానిని నేను తెచ్చి నాను. తమరు పంపమంటే ఆ ఆరు సంగుంహితలను బంగీలో పంపుతాను; లేదా శంకర సంగుంహిత * తెలుగుత్వమా మాత్రమే పంపుతాను. ఏ సంగతిన్నీ తెలుప కోరుతాను.

ఈసారి కాశీయాత్ర చేయడంలో నేను కడప, హైదరాబాదు, నాగపూరు, జబల్ పూరు, మిరిజాపూరు, అలహాబాదులమీదుగా పోయినాను. తిరిగి వచ్చేటప్పుడు నేను ఘాజీపూరు, చంపారీ, పట్నా, గయ, కలకత్తా, పూర్వ (జగన్నాథము) గంజాము మీదుగా అన్ని ఉత్తరజిల్లాలలోనుండి వచ్చాను. దీనిని గురించిన సరియైన వృత్తాంతము వ్రాస్తూ వచ్చాను. ఈ వృత్తాంతంలో హైందవ పుణ్యస్థలము లన్నిటి యొక్క చరిత్రలు మహానదుల చరిత్రలు మొదలైనవి వ్రాశాను. హిందూ మహమ్మదీయ క్రైస్తవమతములను గురించి హిందూపురాణములను గురించి జ్యోతిషాస్త్రమును గురించి చర్చించాను. మఱిన్నీ నేను చూచిన ఆయా ప్రదేశములలోని ప్రజల యాచారాలు వ్యవహారాలు వానిలో ఒకచోటుకు ఇంకొకచోటుకు భేదము లుండ దానికి గల కారణాలన్నూ వర్ణించాను.

ఈ పుస్తకము చాలమంది కొవలెనంటున్నారు. మచిలీపట్టణంలో మీరు స్థావీస్తామని సెలవిచ్చిన మద్రాసుగజెటాలలో యీ పుస్తకాన్ని ఆచ్చునేయించి మూడువరదల ప్రతులు ప్రకటించడానికి కనకాశముంటుందా? ఈ పుస్తకాలు శీఘ్రంగానే ఆమ్మగజెటోథాఫుని సానమ్మకము. ఈ పుస్తకమిప్పుడు వ్రాతలో 400 అరతాళులున్నది. తమ సెలవైతే బంగీలోపాలులో తమ కొక ప్రతిని పంపుతాను. తమరు నెమ్మది మీద చిగ్గించి దానిపైన తమ యభిప్రాయం దయచేయవచ్చును.

* ఈ మాటలు అసలు ఉత్తరంలో కూడా తెలుగులోనే వున్నాయి.

ప్రకరణము.

పుటలు.

4. కృష్ణా గోదావరుల మధ్య రాజకీయ సాంఘిక స్థితి - ఆచార వ్యవహారాలు - అరవము; తెనుగు - పంచాంగము - వైదికులు - డాగావాండ్లు - నిర్మల - నిజాము కింద యింగ్లీషు కలకటర్లు - తెనుగుభాష - దృష్టవోషము. ౪౫-౬౦
5. నాగపూరురాజ్యం పూర్వచరిత్ర - రఘోజీ; ఆస్పా సాహెబులు - ఇంగ్లీషు వారి రాజ్య తంత్రము - కామిటి అనే ఇంగ్లీషు చండు ప్రదేశం - పరిపాలన - స్త్రీ పురుషులు - దేశాచార వ్యవహారములలో భిన్నాభిన్నములో తేడాలు - కామిటివర్జన - బింబారాధన - హిందువులు, క్రైస్తవులు - స్వదేశ పక్షపాతము - రామలెంకి తేత్రము. ౬౦-౭౬
6. దొంగల తల్లివూ - నాగపూరి రాజ్యము - బంగాళా గవర్నమెంటు - జబల్ పూరులో కుంపిసీ పరిపాలన - అవతారాలు; త్రిమూర్తులు; క్రిష్ణు; మహమ్మదు; పరబ్రహ్మ - బోయజాతి - తిలవారా - నర్మదానదిలో రాళ్ళన్నీ లింగాలే - రేవుపడవలు - కుంపిసీవారి హత్యలు - అంగ్లీషాహ్వానాలు - చిత్పావనులు - వింధ్యపర్వతము - ఇంగ్లీషు దొరతనము - వ్యాసు విచారణ. ౭౬-౯౦
7. జబల్ పూరు - దేశచరిత్ర - సాగరారాజు - ఇంగ్లీషు దొరతనము - ఆచార నియమాలు - కూద్ర దృష్టి; స్త్రీలు - దాక్షిణాత్యులకు ఉత్తర దేశములకు ఆహారములో ధైర్య వైర్యాలలో బింబారాదనలలో తేడా - నిల్వారీ ఉత్తర దక్షిణములలో తేడా. ౯౦-౧౦౭
8. బొందిలి భండము - మైసూరు - రీమా - అగామిసంచిత ప్రార్థనార్థాలు; విధి, ఈశ్వరకటాక్షములను గూర్చిన చర్చ. ౧౦౭-౧౧౬
9. హనుమాన్యా - ద్రామ్య గంజా - ఇంగ్లీషువారు - దొంగల భిక్షువులు - మిరిజాపూరు - గంగానది - కుంపిసీవారి రాజ్యంలో అయుధాలు పట్ల నియ్యరు - తమలపాకులు - వింధ్యవాసిని - గోపీగంజా - భిక్షకుల కాల తేపము - పోలీసు. ౧౧౬-౧౨౪
10. ప్రయాగ - అక్షయవటము - త్రివేణీసంగమము - తేదిమాహాత్మ్యము - అక్కరుపాదుషా - వేణీదానము - బంగాళాగవర్నమెంటు ఫివాన్సుమిటి - నదులుగుళ్ళు ఈశ్వరుడేవా? - ఘోరదుర్ఘట - పంచగౌడస్త్రీలు - దక్షిణంలో వస్త్రాల శుభ్రత; ఉక్తరాన్ని పాత్రసామానుల శుభ్రత - కంఠగౌడులు ద్రావిళ్ళు, వారి ఆచార వ్యవహారాలు - భావయోగము. ౧౨౪-౧౪౪
11. హిందూస్థానీమాటలు - వర్ణాశ్రమ ధర్మములు - గోదానన్యాములు - గోసాయిలు - ఆద్వైతము - హిందూమతీ గ్రంథాలు - క్రిష్ణ మతములు - బౌద్ధమతము - స్త్రీలు మోక్షార్థం? వృత్తములములు - బిర్రాలు - గంగానదిమీద ప్రయాణము - ప్రయాగ కాశీల సంకల్పములు. ౧౪౪-౧౫౫

ప్రకరణము.

పుటలు.

12. కాశీ - గంగాపుత్రుల దౌర్జన్యము - మణిక్పర్క - అసివరణలు - ఘోషములు - ఆలయములు - ఆర్చనలు - పాటక్కులు - ఇళ్లు - రాంసాండ్ ఫీడీలు - వేదశాఖలు - అహల్యాబాయి - పునాశ్రమంతుడు - గంగాపుత్రుల ఉత్పత్తి - నాణ్యములు - బ్రాహ్మణులు అహంకరించుట; శూద్రులదృష్టి, చండాలుర సమీపవర్తిత్వమును నీచపరచుట - క్రీస్తు మత ప్రచారము - జేనిహాని ఆరాధనములు ఆచారములు - దేవాలయములమీద బొమ్మలు - కాశీబ్రాహ్మణుల తడలు స్తోమాలు - అన్నదానము - రామ నామతారకము - కాశీజనసంఖ్య - కాశీమాహాత్మ్యము - విశ్వేశ్వరుడు సమష్టిరూపము.

౧౫౫-౧౭౨

13. కాశీనాసము - చలి - పంచక్రోశయాత్ర - ఘోషారాలు - సచ్చంద్రులు - ఉత్తరహిందుస్థానములోని పుణ్యక్షేత్రములు - నేపాళము - కాశ్మీరము - రణజిత్తుసింగు - గంగలో నడిచేపడవలు - గాజీపురము - పన్నీరు, అత్తరు - అహల్యాబాయి - పరిమళతైలములు - పట్నానహరువర్ణన, ౧౭౨-౧౮౫

14. కుంపినీవారి రాజ్యాధిపత్యము - స్వదేశసంస్థానాలు - జ్యోతిషముఖి - రణజిత్తుసింగు - నేపాళము; దేవప్రయాగ - వల్లభాచార్యశిష్యము - బ్రాహ్మణశాఖలు - దాక్షిణాత్యులు - ద్రావిడులు గొడులు ఘోషారాలు - తుగకల దండయాత్రలు - చిత్పావనులు - నంటూడ్రీలు - వర్ణాశ్రమ ధర్మము మానవకల్పితమా, ఈశ్వరనిర్ణయమా? - మూలస్కృతులు - సహగ మనము - స్మృతికర్తలు - క్రీస్తుమతము; మహమ్మదుమతము - ఉప స్కృతులు - పురాణములు; ఉపపురాణములు - సాకారాద్వైతము. ౧౮౫-౨౦౨

15. నీమానదామా - గయామహాక్షేత్రము - సాహేబుగంజా - తేత్రిమాహా త్యము - గయామహాని కథ - అష్టగయ - చేనే క్రమము - అహల్యా బాయి - వల్లనిశాస్త్రిగారు - పిండిడిచ్చి - శ్రీతగయావలీలు - విష్ణుపాదము, అక్షయవటము - బోన్సగయ - గయావ్రజనము - రామవర్మదేవుడు. ౨౦౩-౨౧౭

16. 'సుఖలం' - అబ్దుల్ గాఫరు - విష్ణువాదశాస్త్రము - బ్రహ్మయోని - తీర్థ మహిమలు - కాశీగయామాహాత్మ్యములు - సుగంధద్రవ్యములలోని మహా గ్గులములు - యాత్రలు - పంటలు; గలజాతులు - పంచగయలు - జమీందారీలు (కొరనే వారీసు శాస్త్రతపైకూ) - గ్రామ పరిపాలన - అధిని మందు; కుంభినీ యజ్ఞారా. ౨౧౭-౨౩౧

17. పట్నానుండి గంగానదిమీద ప్రయాణము - ముప్పైమూడుకోట్ల దేవత లన్నా దేవదొక్క - కైవల్యవాదిశాఖలు - మాంసము - నీతాగుండము - ఉప్పుగుండపుకథ - దాతాత్రద్యవాధము - అడిమాద్యశిష్యులు - కపాలుగారి - రాజామహాలు - కుంపినీ ఉపాధ్యాయులు; తేతాలు; లంచాలు - పార్శ్వభాష -

ప్రకరణము.

పుటలు.

లిపులు - గయావలీలు పంచగౌడ బ్రాహ్మణుల ఆచారములు - సారమాన
చాంద్రమాన బార్హస్పత్యమానములు - ఆధికక్షయ మాసాలు - తిమల
పాకులు - నావదొంగలు - మధ్వాచార్యులు - గయావలీలమతము. 237-244

18. ౫౬ దేశాలు, ఛప్పన్నభాషలు - ఏడులోకాలు - ఉత్తరదక్షిణ గృహ
ములు - దేవతలు, గంధర్వులు, రాక్షసులు, సింహములు - సప్తమహానాదలు -
సృష్టికర్తృమము - పృథివ్యస్తేజో నాన్యాయకౌశాలు - పరితత్వము - ప్రకృ
తులు - ఆత్మ అంతరాత్మ పరమాత్మ - తిర్వగ్జంతుకోటి - ఆకాశవాయు
వహ్నిభూతాలు - సత్వరజస్తమోగుణములు, అరిష్టద్యుగములు - లింగభేద
ములు - సప్తగ్రహములు - ఇంగ్లీషు గ్రహలాభువశాస్త్రము, సూర్య
సిద్ధాంతము - అహః ప్రమాణములు - ఇంగ్లీషు వారి భూగోళజ్ఞానము. 244-252

19. బదర్ గంజానుండి కలకత్తాకు పోవు గంగానది మార్గములు - జలనరములు -
బజరాల ప్రయాణము - కృష్ణనగరము - నదీయ (నవద్వీపము) - శాంతి
పూరు - హుగ్గలీ - బారకుపూరు - శ్రీరాంపూరు - కలకత్తా - కాశీ
కాశక్ - గుడి - పూజలు, ఉత్సవములు - బంగాలీ ప్రభువులు - మలీకులు -
కలకత్తా పూర్వచరిత్ర - మూర్ఖదాబాదు నవాబు; ధర్మపాదుషా; ఇంగ్లీషు
వారి రాజ్యతంత్రము - కలకత్తా వర్ణన - ఇంగ్లీషు కాలీజి - క్రీస్తు మతప్రచారము.

252-250

20. వుడుబడియా - అయుధాల నిషేధము - భద్రకాశీ - బాలేశ్వరము -
మలడిజ్వరము - బాలేశ్వరము - మత్స్యభక్షణ - పెరిమిట్టు పోలీసులు -
ప్రత్యుదేశము - జైతరీనీనది; నాభిగయ; బాబిపురము - బోయీలు -
సుఖిరోగములు - కలకము - ఇంగ్లీషువారి రాజ్యతంత్రము. 250-254

21. క్రీస్తు మతాంతరుల కీ కర్మదేశ మెందుకు వశమైనది? - వ్యూహములు
పాడగుట - ఇంగ్లీషువారు; క్రీస్తుమత ప్రచారము; మహమ్మదీయులు -
హిందూమహమ్మదీయ క్రైస్తవమతములకు; బ్రాహ్మణులకు వేరలకు; గల
తేడాను గూర్చి ఇతిహాసములు - సత్యవాది; ముగ్గులబ్రాహ్మణుని కథ -
బగన్నాథ మహాక్షేత్రము - స్థలపురాణము - గుడివర్ణన - అగ్నిముఖ భోగ
ములు - బలభద్ర కృష్ణ సుభద్రలు; సుదగ్గునమూర్తి - బగన్నాథప్రసాదము -
వీని అంతరాధము. 254-302

22. నరసింహఘాటు - కలింగ గౌర కోవట్లు - చిలక నయ్యద్రము - పోలీసు
నౌకరులు - తపాలా ఉద్యోగులు - మసాలాలు - గంజాంబాదు పాదు
పదుట - ఋషికుల్యనది - కలింగదేశము - భిత్తిపురము - కొండపాళ
గాండ్రి బందిపోట్లు - అధర్వణవేదము - యచ్చాపురము - గంజాంబిల్లాలో
రేవులు - జమీందార్లు, బందిపోట్లు - ఏకః పాపానికురులే ఫలం భుంక్తి,

మహాజనం - శిష్టుకరణాలు - బ్రాహ్మణులలో నాడు భేదములు, నియోగులు - సరుక్మాటుకోట్లు - ఇంగ్లీషువారి నేరవిచారణ పద్ధతి - శ్రీ కాకుళము - భోగస్త్రీలు - భరతకాస్త్రము - విజయనగరం తాలూకాలో అగ్రహారములు - విజయనగరం చరిత్ర - వర్ణన. 330-331

23. వుప్పాడ బోయీలు - వీరభద్రరాజు పితూరీ - సింహాచలము - విశాఖ పట్టణం జిల్లా స్త్రీలసౌందర్యము - తెనుగుభాష - యిండ్ల అలంకారములు - వుప్పాడ బోయజాతి; సర్కారుకు తిలపన్ను; మన్యపానము - స్త్రీ పురుషులలో మోహము - పితాపురము; పాదగయ - పద్మాపురము - జమిందారీలు - రాజానగరము - రాజమహేంద్రవరము చరిత్ర - ఇంగ్లీషువారి రాజ్యాక్రమణ; పరిపాలన - శాంతిభద్రతలు - కొచ్చర్ల కోట వెంకటరాయనింగారు - వాడపల్లి. 331-342

24. శింగప్పక్షము - మచిలీ బందరు పూర్వచరిత్ర - స్త్రీ పురుషులు - ఈశ్వర సర్కారు జిల్లాల జమిందార్లు - కోమటి జమిందార్లు - కృష్ణా తీరపు యాచక బ్రాహ్మణులు - కళింగదేశము; అంధ్రదేశము - స్త్రీ పురుషులు - ఆత్తరు తాంబూలములు - చందవోలు - బొప్పల్లు - వేటపాలెము - నెల్లూరు - వుప్పరజాతి; మొడ్డెవాండ్లు - నియోగులు; కణిశకములు - అరవ మాటలు - వుత్తరపినాకిని మొదలు దక్షిణపినాకినివరకు మన్య దేశము - నెల్లూరి నీమ స్త్రీ పురుషుల స్వభావము. 342-343

25. పొన్నేరి - స్థలమాచార్యము - పురుషట్టూరు - స్థలపురాణము - చెన్నపట్నం వారి సత్రాలు; కోటలు - చెన్నపట్నము పూర్వచరిత్ర - శ్రీరంగ రాయలు - దామెల్ల వెంకటాద్రి నాయుడు - ఇంగ్లీషువారి రేపు బందరు - కుడి యెడను కులకర్షులు - ప్రాంతమునాగు - హైదరాబాద్ - బుక్కా నవాబు రాయ్ ఇంగ్లీషువారి కళమగుట - చెన్నపట్నం రాజధానిలో కుంపినీ వారి పరిపాలన - చెన్నపట్నం వర్ణన - స్త్రీ పురుషుల స్వభావము - ఇంగ్లీషువారు. 343-344

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్ర చరిత్ర
సంపాదకుని ఫుట్ నోట్సు - వివరణల సూచిక.

కాశీయాత్ర చరిత్రను గురించి

పుట.

శ్రీ గిడుగు వేంకటరామమూర్తిపంతులుగారి ప్రశంస:

ముఖపత్రం

కాశీయాత్ర చరిత్ర తృతీయ ముద్రణం పీఠికలో

బిషప్ హబరుగారి భారతదేశయాత్ర ప్రశంస:

...

1- 2

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు - వారి మిత్రులు:

....

4-11

„ వీరాస్వామయ్యగారి జీవిత విశేషాలు

...

...

4-

„ కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్లగారు

...

...

5-

„ జ్ఞానార్థుల గారు-శెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారు

...

5-

„ కుంపిసీ పరిపాలన-ప్రజలస్థితి

...

...

6-

„ హిందూ లిటరరీ సాసైటీ

...

...

6-

„ నవయుగారంభం

...

...

7-

„ శ్రీ గాజుల లక్ష్మీనర్ససెట్టిగారు

...

...

7-

„ చరిత్ర సాధనాలు

...

...

7- 8

వీరాస్వామయ్యగారు బ్రాహ్మగారికి వ్రాసిన లేఖ

....

....

8-10

చెన్నపట్నం ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో ఉన్న కాశీయాత్ర చరిత్ర 20

„ „

మాదిరి పుట

(చూడు షహారుల వర్ణన గల పుట) ౮

శ్రీనివాసపిళ్లగారు వ్రాసిన వీరాస్వామయ్యగారి జీవిత చరిత్రలో వివరణలు ౧-౧౦

వివరణ.

పుట

వివరణ.

పుట

తూర్పుఇండియా వర్తక సంఘం

సెడర్ ఆదాలతు కోర్టు

౨

(కుంపిసీ) వారి ప్రభుత్వక చెప్పరీలు,

చాంద్రమానము సోరమానము

వర్తక కార్యాలయాలు

౨

అధిక క్షయమాసాలు

౪

ఇంగ్లీషు హవుసు ఆఫు యేజిస్ట్రీలు

„

(చూడు: అనుబంధం)

వొయర్ హవుసు

„

సర్ రాబర్ట్ హామర్

౫

బోర్డు ఆఫు ట్రేడు ఆఫీసు

„

నందన సర్కిల్ కరీవు

౮

చెన్నపట్నం హైకోర్టుకు పూర్వం

సర్ రాబర్ట్ కమిషన్

౯

పున్న ఉన్నతకోర్టులు

„

వీరాస్వామయ్యగారి మరణసంకల్పరం ౧౦

సూప్రీం కోర్టు

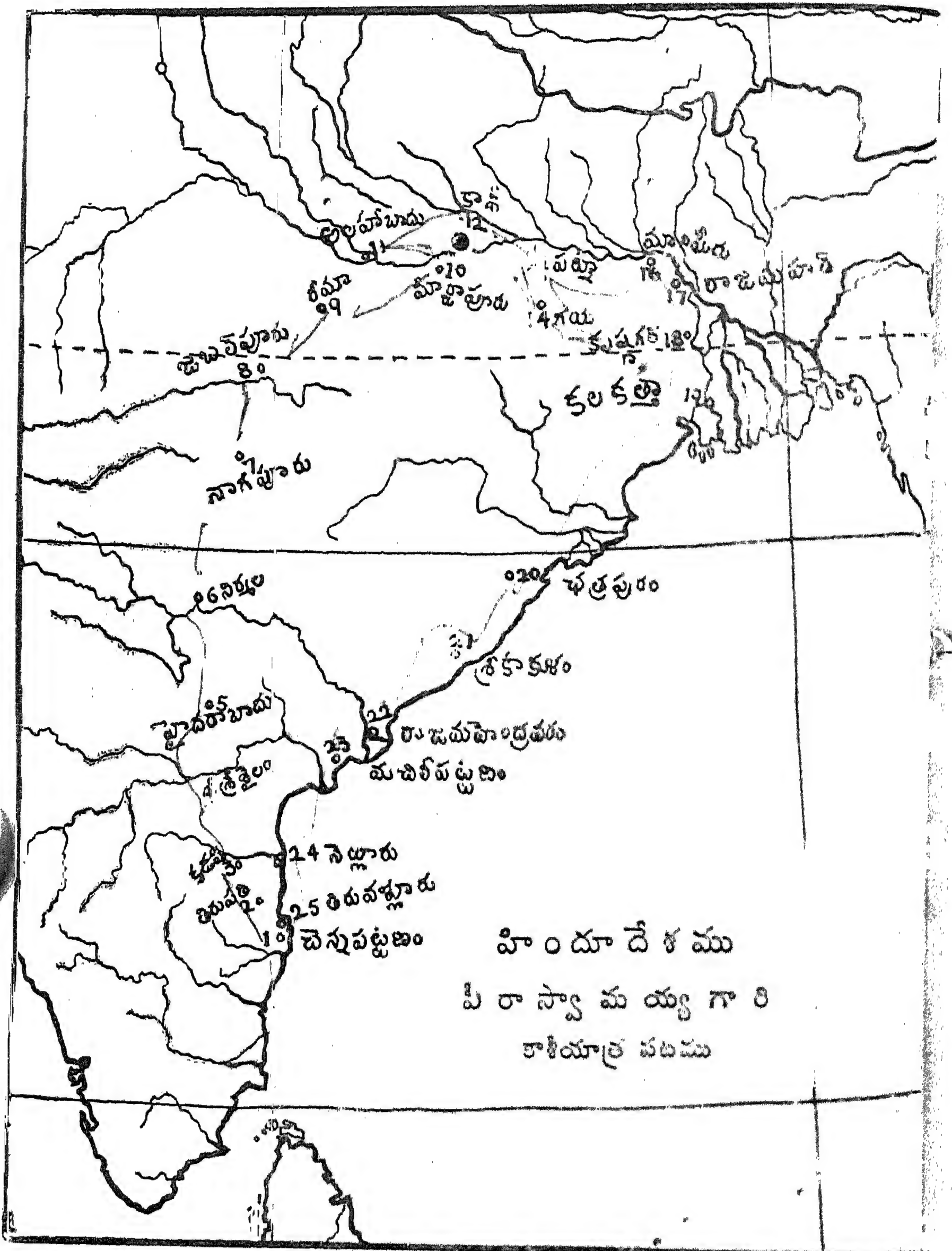
„

కాశీయాత్ర చరిత్ర మూలగ్రంథంలో వివరణలు

వివరణ.	పుట	వివరణ.	పుట
చెన్నపట్నం సుప్రీంకోర్టు	౧	కర్ణాటకము	౨౨౦
చందులాల్	3	కర్ణాటక నవాబు లేక	
కుంపినీవారు; దేవాలయాల పరిపాలన	౫	ఆర్కాటు నవాబు	"
" తిరుపతి దేవస్థానము	"	ఘాజా కల్గిన రాజమహాలు	౨౪౦
" జగన్నాథం	"	" హైదరు నవాబు	"
తాయరెడ్డిరావు (రాయజీ)	౫౦	సౌరి సంవత్సరం	౨౪౩
ఫోర్టెసెంట్ జాన్స్ కాలేజీ	౫౨	చాంద్రమా నవాబు	"
పునా శ్రీమంతుడు - పీష్వా	౬౧; ౧౫౫	మూర్తి దాబాదు	౨౪౬
కర్నూల్ స్టీమర్ (నాథపత్రి)	౯౪	సురూప్ దాబాదు	౨౪౬
సెంట్రాల్ తామస్ మాంటు, లేక		దేవనాయముల పరిపాలన	3౦౬
పరంగి కొండకాల	౯౫; ౧౫౩; 3౨౪	" జగన్నాథం	"
న్యూబోల్ట్ గారు	౧౪౦	వాతప్రతిలోని సంకతి:—	
చెన్నపట్నం పడి లేక్క	౧౫౨	" ఛత్తీపురం ఆరణ్యమాన్యం	3౧౯
శరభోజీమహారాజు	౧౫౬	" కపిల రామదాసుపంతులు	3౧౯
తంజావూరి రాజు	"	" శ్రీకాకుళం జిల్లాజడ్జి	3౨౨
అహల్యాబాయి	౧౫౮	" కొచ్చిన్ కోట జిల్లాజడ్జి	
బెరంగజీబు మసీదు	౧౬౦	రాయనింగారు	3౪౫
లక్కునో నవాబు	౧౬౧	" హాథి, కొత్త మిందామలు	3౪౫
సర్ తామస్ మనో	౧౬౮	" మచిలీ సందరు	3౪౮
విలియం బెంటింగు	౧౬౮	" సీ. పి. వాక్రూ గారు	3౪౯
పీష్వా ఆమృతరాయడు	౧౬౯	నాథప్రతిలోని ఆదనపు సంగతి:	3౬౪
బిషప్ హైదరుగారి వజ్రము		" "	3౬౬
" పీష్వా ఆమృతరాయడు	"	కుడియెడను కలకత్తా	3౭౦
" కాశీ జనసంఖ్య	౧౭౦	పరంగి కొండకాల	3౭౪
" కాశీ విద్యాలయం	౧౭౬	చెన్నపట్నం మాంట్రీ కోర్టు వెల్లు	"
" ఘాజీపురం	౧౮౦	సౌరమానము చాంద్రమానము;	
" లక్కునో నవాబు	౧౮౬	రాజ స్మర్యమానము;	
రణజిత్ సింగు	౧౮౮	ఆధిక స్మర్యమానము	
మైప్పుల దండయాత్రలు.	౧౮౯	— ఆనుబంధం	

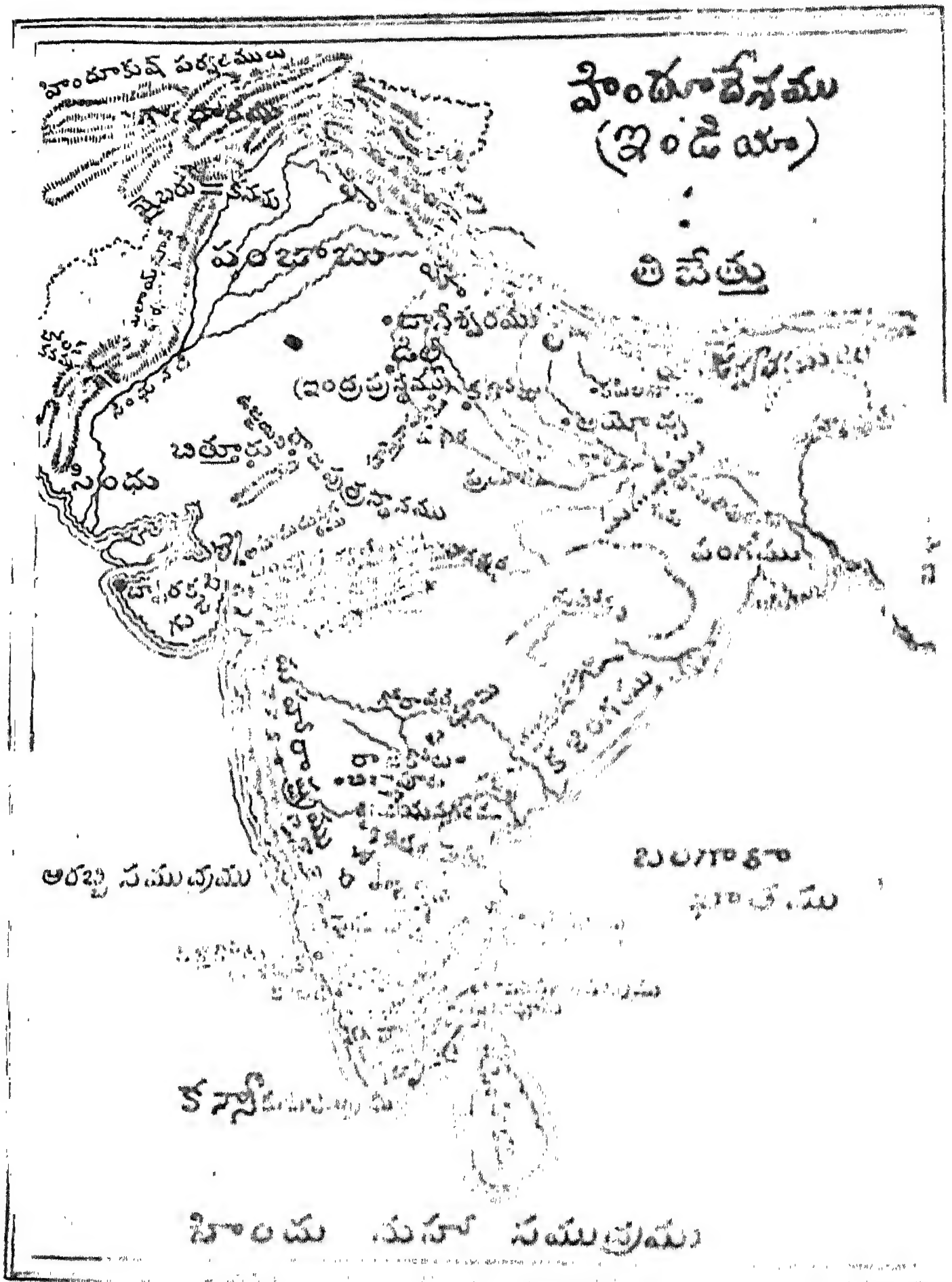

పీనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాళియాత్ర చరిత్ర

ఈ పటములో 1 మొదలు 25 వరకు కనబడు అంకాలు వీరాస్వామయ్యగారు
 ౧౮౩౦ - ౧౮౩౧ మధ్య చేసి వచ్చిన యాత్రామార్గమును సూచించుచున్నది.
 ఈ అంకల మధ్య గల ముఖ్యమైన వూర్లు వజీరుల్లు, కలకల్లు, తేలగలవు.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్ర చరిత్ర

నమలు: పేర్కొనబడినది.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్ర

మ జి లీ వా శ్శ ప ట్టి క

హిందూదేశ పటములలో

మజిలీ సంఖ్య	నడిమి వూళ్లు.	పుట	మజిలీ సంఖ్య	నడిమి వూళ్లు.	పుట
	౧౮౩౦ సం॥ ౧౦॥ మే నెల ౧౮			కాజీపేట	౪
1.	చెన్నపట్టణము	౧		దుస్వారు	౪
	మాధవరమ	౧		వంగలి	౫
	పాలవాయి సత్రం	౧		జూన్ ౯	
	శెంకటేశ నాయడి సత్రము	౧		ఆహోబిళము	౯-౧౦
	(పెదపాళెము)			శ్రీరంగపురం	౧౦
	తిరువళ్ళూరు	౨		రుద్రవరము	౧౦
	(వెంగలి, రామజేరి)			మహానంది	౧౦
	కనకమ్మ సత్రము	౨		బండారుకూరు	౧౧
	(కార్యేటి నగరం)			శైలపనూరు	౧౧
	బుగ్గగుడి	౨		ఓంకారము	౧౧
	పుత్తూరు	౨		వెంపెంట	౧౨
	వడమాలపేట సత్రం	౩		ఆత్మకూరు	౧౨
	అలమేలు మంగపురం	౩		నాగులొటి	౧౫
	మే ౨౩.			పెన్నచెరువు	౧౫
2.	దిగువ తిరుపతి	౩		జూన్ ౧౬.	
	తిరుపతికొండ	౪	4.	శ్రీ శైలము	౧౩-౨౦
	మే ౩౦.			భీమని కొల్లము	౨౧
	కరకరంబాడు	౫		పెదచెరువు	౨౧
	శైటిగుంట	౬		జూన్ ౨౧.	
	బాలపల్లె	౬		నివృత్తి సంగమం	౨౧
	కోడూరు	౬		(కృష్ణ చాటడం)	
	వోగంబాడు	౬		ముసలిమడుగు	౨౨
	పుల్లంపేట	౬		జూన్ ౨౧.	
	నందలూరు	౭		సిద్ధేశ్వరం మూలు	౨౩
	అత్తిరాల	౭		పెంటపల్లి	౨౪
	భాకరాపేట	౭		పానగల్లు	౨౫
	వొంటిమిట్ట	౭		చిన్నమంది	౨౫
3.	కడవ	౮		వనపర్తి	౨౬
	పుష్పగిరి	౮		గణపురం	౨౬

మజిలీ సంఖ్య	నడిమి వ్రాళ్ళు.	పుట	మజిలీ సంఖ్య	నడిమి వ్రాళ్ళు.	పుట
చోళీపురము	౨౬		యేనులూబాదు	౫౨	
మనోజీపేట	౨౭		(పిన్నగంగ చాటడం ౫౪)		
జడచర్ల	౨౮		ధనూరం	౫౩	
నాగనపల్లె లేక బాలనగరం	౨౯		కాయరం	౫౪	
జానంపేట లేక ఫరక్కునగరం	౩౦		వోణి	౫౫	
షాపురం	౩౧		వరూడా	౫౬	
జూన్ ౨౯.			నాగిరి	౫౭	
5. హయిదరాబాదు	3౨-౪౦		మాండుగం	౫౮	
బేగంబజారు	౩౩		చింతి	౫౯	
జూలై ౧.			గూంగాం	౬౦	
శికిందరాబాదు	3౪		రాకిరీఘాటు	౬౧	
గోలకొండ	3౫		ఆగష్టు ౧౪.		
జూలై ౨౦.			7. నాగపూరు	౬౦-౭౩	
మేడిచలక	3౬		ఆగష్టు ౨౧.		
మాషాపేట	౪౦		కామిటి	౬౩	
బిక్కనూరుపేట	౪౧		ఆగష్టు ౨౬.		
కామారెడ్డిపేట	౪౨		రామచంద్రం	౭౪-౭౫	
మల్లుపేట	౪౩		బొంబలతిల్లి	౭౬-౭౭	
యీదలవాయి	౪౪		మరాయి	౭౮	
జగనంపల్లె	౪౫		గిరి	౭౯	
వేములవాడ	౪౬		చావిడి	౮౦	
దూదుగం	౪౭		శిమి	౮౧	
స్వర్ణ	౪౮		నారాయణగూడ	౮౨	
అర్మూరు	౪౯		గిరిగంగా	౮౩	
రామనపేట	౫౦		చిన్నారా	౮౪	
జూలై ౩౧.			భూమా	౮౫	
(గోదావరి గాటడం)			లక్ష్మీ-నగరా	౮౬	
6. నిర్మల	౪౬-౫౦		రామచంద్రం	౮౭	
(కుశదర్శనము)			జానంపేట	౮౮	
ఆగష్టు ౧.			పిప్పి	౮౯	
వొడ్డురు	౫౧		సెప్టెంబరు ౬.		
వివోచిడా	౫౨		(వివోచిడా చాటడం)		

*దారిలోవున్న చిన్నవ్రాళ్ళ జాబితాలు ఆయా పుటలలో వున్నాయి.

మజిలీ సంఖ్య	నడిమి పూళ్ళు	పుట	మజిలీ సంఖ్య	నడిమి పూళ్ళు	పుట
తిలవారా		౮౭-౯౦		అక్షోబరు ౧౨.	
సుమతి		౮౭	11. ప్రయాగ		౧౨౮-౧౩౫
	సెప్టెంబరు ౮.			(అలహాబాదు)	
8. జబ్బల్ పూరు		౯౧-౯౪		అక్షోబరు ౨౩.	
	సెప్టెంబరు ౧౩.			గంగానదిని ద ప్రయాగం న	౧౩౩
గోసలపూరు*		౯౪		అక్షోబరు ౨౭.	
పెన్నగరు		౯౫	12. కాశీ		౧౩౫-౧౪౪
సలమాబాదు*		౯౬		(హరిద్వారము, గంగోత్తరి	
మురువారా*		౯౮		బదర్ నారాయణం, బదర్ శీవారము	౧౪౬
దెవురి		౯౮		కాశ్మీరము	౧౪౭
సభాగంజా		౯౯		డిసెంబరు ౧౭.	
గుణవారా *		౯౯		గయకు ప్రయాగం	
మైహారు*		౧౦౦		గాజీపూరు	౧౪౯-౧౫౬
అమరాపాటక్*		౧౦౮		చప్రా, బతునరు, అరా, బానా	
పల్నా		౧౦౮		పూరు, బాకీపూరు	౧౫౭
	సెప్టెంబరు ౨౨.			డిసెంబరు ౨౮.	
9. రీమా*		౧౦౯-౧౧౪	13. పట్నా		౧౪౯, ౧౫౦, ౧౫౩-౧౫౫
రాయపూరు		౧౧౪		౨౦౩, (బ్యాంకామహా	౧౫౬-౭,
సత్తిని*		౧౧౫		శేవప్రయాగ	౧౫౭)
మనగాం		౧౧౫		గూరిగి వ సర్ది రిల్లి బనికరి	౧.
మాగంజా*		౧౧౫		పునః పునః నది	౨౦
హనుమాన్యా*		౧౧౬		నీమా నదామా	౨౦
కటుకరి		౧౧౬		బానా	౨౦
కటా (ప్రమక్ గంజా)		౧౧౭		చేలా	౨౦౫
లాలుగంజా		౧౧౮		బనికరి ౪.	
	సెప్టెంబరు ౨౯.		14. గయ		౨౦౪-౨౧
10. మిరిజాపూరు		౧౧౯-౧౨౨		సాహిబు గిల్లా	౨౦౭
	అక్షోబరు ౯.			(మగధదేశంలో మహాబలిరాం	౨౧
వింధ్యవాశిని		౧౨౨-౧౨౫		కాశీనుంచి గయకు దారి	* ౨౨౪)
గోపీగంజా		౧౨౫		శిబిరం	౧౫౭
అండ్యా సరాయి		౧౨౬	15. పట్నా మళ్ళీచేరులు		౨౧౫
జానీసరాయి		౧౨౭			

*దారిలోవున్న చిన్నపూళ్ళు జాచితాలు అయిన పుటలలో ప్రస్తావించబడ్డాయి

మజిలీ సంఖ్య నడిమి పూర్వపుట | మజిలీ సంఖ్య నడిమి పూర్వపుట

జూలై 3.

యిచ్చాపురం	320
(గంజాంజిల్లాలోని రేవులు 320)	
కంచర్ల	321
పలాశీ	323
రఘునాథపురం	324
హరిశ్చంద్రపురం	324
వరసన్న పేట	324
రావులవలస	324

జూలై 2.

21. శ్రీకాకుళము 322-324

(శ్రీకూర్మము 322)

జూలై ౯.

వెజ్జపురం	324
గి వాడిపాలెం	324
(గంజాం, విజయనగరము తాలూకాలోని అగ్రహారాలు, మహాస్థలాలు 324)	

జూలై ౧౦.

విజయనగరం	324-330
అలమంద	330
సుబ్బవరం	331
సింహాచలము	331
కసంకోట	332
అనకాపల్లి	333
యలమంచిలి	334
దివ్యల	334
నక్కపల్లి	334
పుపమాకా	334
తుని	334
నాగలాపల్లె	335-338
(యానాం, నీలపల్లి, యింజరము, మాదయపాలెము, పుప్పూడా 338)	

జూలై ౨౦.

పితాపురము	334-340
పెద్దాపురము	340-340

జూలై ౨౧.

రాజానగరము	340
-----------	-----

22. రాజమహేంద్రవరము 340-344

(కాకినాడ, కోనసీమ, భవిశ్యవరం, భద్రాద్రి, కోరంగి 343, 344)

జూలై ౨౨.

(గోదావరి దాటడం)

వాడపల్లి	342
రాల (ర్యా)	342
ఆచంట	342
శింగవత్తము	343
బొండాడ	343
యేలూరిపాడు	343
కలిదండి	343
తుమ్మడి	343

ఆగష్టు ౧.

23. మచిలీపట్నం 343-344

ఆగష్టు ౧౬.

కొత్తపాళెం 344

(చల్లపల్లి, కల్లపల్లి 340, 341)

ఆగష్టు ౧౯.

(కృష్ణానది దాటడం)

కనకాల	344
(భట్లపాళెం, అంజనేయ)	344
చంద్రబోలు	344
బాపల్లి	344
వేటపాళెం	344
చినగంజాం	344
అమృతబోలు	344

మజిలీ సంఖ్య	నడిమి పూర్వ.	పుట	మజిలీ సంఖ్య	నడిమి పూర్వ.	పుట
అకులలూరు		321	బ్రాహ్మణపురూరు		320
జెలగపూడి సత్రము		322	దొరవారి కోనేరు		320
కరేడు		322	మన్నూరు పోలూరు		321
కొత్తసత్రము		322	(కోటపోలూరు)		"
జువ్వల దిన్నె		323	చిలకలపూడిరామస్వామిసత్రము		321
పంటలూరు		323	సులూరు పేట		322
కొడవలూరిసత్రం		323	గుమ్మడిపూడి		323

అగష్టు 21.

(పినాకినీనది దాటడం)

24. నెల్లూరు

324

సెప్టెంబరు 1.

పొన్నేరి

324

విచ్చూరు

325

అగష్టు 22.

మనుబోలు

320

గూడూరు

320

నాయడిపేట

320

సెప్టెంబరు 2.

25. తిరువట్టూరు

326-327

గూడిగ నది సెప్టెంబరు 3.

చెన్నవట్టణము

327-328

షరా:— బ్రాహ్మణలోనివి మజిలీపూర్వ కావు. అవి సందర్భానుసారంగా వర్ణింపబడ్డ పూర్వ.

స వ ర ణ :

17 వ పుట, 2 వ కాలము, 1-3 పంక్తులలో కర్ణాటకము, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రము, రాయచోలను గూర్చిన పుస్తకంలో వివరణల పుట, 200 అవి శిష్యులచేతికి. 200 అవి దిద్దుకోవలెను.

చెన్నపట్టణ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో నున్న కాశీయాత్ర చరిత్ర
వ్రాత ప్రతిని గురించి వారిపుస్తకాల పట్టికలో వ్రాయబడిన వివరములు.

A DESCRIPTIVE CATALOGUE
OF THE
TELUGU MANUSCRIPTS IN THE GOVERNMENT
ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY,
MADRAS.

Vol. VI. Vacanakavyas, Pages 1727-1728.

No. 1407. కాశీయాత్ర చరిత్ర.

KASIYATRA CARITRA.

Substance, paper. Size, $12\frac{1}{2} \times 8\frac{3}{4}$ inches. Pages, 490.
Lines, 21 on a page. Character, Telugu. Condition, slightly
injured. Appearance, old. Mode of writing, fair and free
from mistakes.

Complete.

The following note appears in the beginning of the work:

"N. B.—The printed copy is somewhat abridged from the
present one, which was presented to me by the author. The
manuscript is given at full length; another copy in my library
No. 247 is the abridged one—and the printed edition is yet more
retrenched. The present Volume is the best of the three; the
alterations afterwards made being not always improvements."

"C. P. Brown 1839"

At the close of the work is made the following note in pencil
"Examined by Appiah and Vencatrow, Reader."

At the end of the MS is pasted a private letter of the Author
Enugula Viraswami dated 15th December 1831, and addressed to Mr
C. P. Brown. In this letter the Author describes the work as follows:

"During my last travel to Benares, I took my route in going
thro' Cuddapah, Hyderabad, Nagpore, Jabalpore, Mirzapore and
Allahabad. In return I came by Cawpore, (Chaprah), Patna, Gaya,
Calcutta, Pooree, Ganjam and all the Northern districts, and kept
correct journal of the same. I beg also to inform you that in the
journal, I have been giving a correct brief histories of all the
Hindoo holy places, rivers, etc., and made several observations upon
Hindooism, Mahamadism and Christianity, also upon Hindoo Mitheo-
logy and Astronomy. I have also commented shortly upon customs,
manners, castes, laws and late Governments of the several places."

శ్రీవీనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి కాశీయాత్ర చరిత్ర

శ్రీ వీరాస్వామయ్యగారి వటుముచో దుడిచేతి ప్రక్క మొలను దుర్బీలో కూర్చుని యున్నారు. వీరి వెనుక కూర్చున్నవారు శ్రీ కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాస పిళ్లగారు. వీరు వీరాస్వామయ్యగారి జీవితమును, కాశీయాత్ర చరిత్రమును 1838 లో అచ్చు కేయించిరి. ఎవమప్రక్క కూర్చున్నవారు శ్రీమాన్ జెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారు. వీరిందరిజెమక సలిచియున్నవారు 1827 మొదలు 1853 వ సంవత్సరము వరకు మద్రాసు మిషన్రీము క్లబ్బులో ఆద్యక్షేటు బవగలుగా నుండిరి శ్రీ జి. వాల్టర్ గారు. వీరిందరిను కలిసి 1833 లో దెన్నపట్టణమున హిందూ లిటరరీ సొసైటీని స్థాపించి ప్రజాసేవ చేసి పాశ్చాత్య విద్యాభివృద్ధి జరుగజేరి. ఈపటమును దేవుచో నొసగిన మద్రాసులోని శ్రీ పరమయ్యప్ప కళాశాల కర్మాదకారులకు వందనములు.

— దిగవల్లి వేంకట కరారావు.

కాశీయాత్రచరిత్ర

:

యేనుగుల వీరాస్వామయ్యవారి

చేత వ్రాయబడి,

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్లెగారి

పుత్తయ ప్రికారం

పుదూరి నారాయణశాస్త్రి చేత

లేఖక తప్పులు దిద్దబడి

౧౮౩౮ సం॥ ఏప్రిల్ నెలలో

అచ్చువేయబడిన యీపుస్తకము గవరన్మెంటువారి పుస్తకపు ప్రకారము

వర్తమాన తరంగిణీ ముద్రాక్షరశాల యందు

పువ్వాడ వేంకటరావుగారి వలన

రెండవ తూట

ముద్రింప బడినది.

౧౮౬౯ దో సం॥ డిసెంబరునెల

వీ రిక .

ఇందువల్ల అతి వినయముతో తెలియపరచుట యేమంటే యేను గల వీరాస్వామి అయ్యవారలగాను కాళియాత్ర బోవునప్పుడు-యాత్ర సంగతులున్న ఆయా ప్రదేశముల వినోద సంగతులున్న వ్రాయించి పంపించవలెనని యడిగినందున వారు ఆలాగే అప్పుడప్పుడు వ్రాయించి పంపగా ఆ సంగతులను పుస్తకముగా చేర్చినాను. అది కరకరంగాని తపాలా రైటరు-పనయూరు వెంకు మొదలారి అరవభాషతో తగ్గవగా చేయించగా అచ్చు వేయించి ప్రచురము చేయబడియున్నది. అనేక గొప్ప ప్రభువులు తెనుగుభాషతో నావద్దనున్న యా పుస్తకము ప్రచురము చేయబడితే బహుజనోపయుక్తముగా నుండునని కోరినందున పైన చెప్పిన పుస్తకము కాళియాత్రచరిత్ర యనే పేరుతో అచ్చు మూలకముగా ప్రచుర పరచడమైనది.

యిందులో యాత్ర బోవువారికి వ్రవయోగించేగాను మాగళములు, మజిలీలు అచ్చట దొరికే వస్తువులున్న వ్రాసియుండుట మాత్రమేగాక మాగళముల కిరువక్కలనుండే అడుపులు, కొండలు, పొలాలు, గుంటలు, తోపులు, పూళ్లు మొదలై నవాటి వివరములున్న మజిలీలలో నుండే స్థలవసతి, గృహవసతి, జలవసతులున్న మజిలీల వమీప గ్రామముల సంగతులున్న, తిరువళ్లూరు, తిరుపతి, అహోబిలము, శ్రీశైలము, కాశి, గయ, జగన్నాథము, శ్రీ కూర్మము, కాతా వైద్యనాథము, సింహాచలము, కర్మవల్లి, శ్రీకాళోశము మొదలై నదివ్వ ప్రదేశముల మహిమలున్న, గంగ, యమున, నరస్సతి, ప్రయాగ, గోదావరి, కృష్ణ, సరయు, తోణాభద్ర, కర్మనాభిని, గంధక, పల్లవి, పుష్పకూచ, నది, సీతాగుండము, బ్రహ్మగుండము, పినాకిని మొదలై న నదుల మహిమలున్న, హయదరాబాదు, నాగపూరు, కటకం, కలగల్గ, రాజమహేంద్రవరం, పట్నా, గంజాం, విశాఖపట్నం, విజయనగరం, మచిలీబందరు, నెల్లూరు, చెన్నపట్నం వగైరా పహారుల సంగతులున్న, మరిన్ని ఆయా ప్రస్తావములలో అద్వైత ద్వైత విశిష్టాద్వైత మతములు, క్రీస్తు మహమ్మదు మతములు దక్షిణదేశస్థులకున్న, ఉత్తర

దేశస్థులకున్న వుండే ఆచారాది భేదములు గొడవద్రావిడాది బ్రాహ్మణ జాతి విభజనలు, భూగోళ భగోళస్థితి క్రమములు మొదలైన అనేక విచిత్రసంగతులు బహు జనోపకారబుద్ధితో న్రాయబడి యున్న వాటిలో యీ కొన్ని విషయములను యీ పుస్తకము అచ్చువేసి ప్రచురము చేయవూనుకొన్నందున నా బుద్ధి శక్తి స్వల్పమయినా విధిలేక యథా శక్తిగా వ్రాయడమైనది.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసుశర్మ.

రా మ జ యం

రాజేంద్ర యేనుగల వీరాస్వామి అయ్యవారికాగారు లోకోపకారబుద్ధితో యాత్రసంగతులను వ్రాయునప్పుడు ప్రస్తావనములలో అనేకులకు సందేహస్పదములైన విషయములను గురించి తమసూక్ష్మమయిన బుద్ధిబలముచేత నిష్పక్షపాతముగా ప్రసంగించుచు తమ తాళి ర్యములను బయలుపరచి యున్నారగునక వాటిని చదివేవారు సులభముగా తెలుసుకునేకొరకు ఆ ప్రసంగములకు మొదటనున్న తుదనున్న పుష్పములు వుంచి మరిన్ని స్పష్టముగా తెలియకొరకు ఆ ప్రసంగ గ్రంథపంజ్చులయొక్క మొదళ్ళనున్న పుష్పములు వుంచుచున్నవి. *ఈ అతిసులభముగా చదివేవారికి తెలియుటకై ఆ యా ప్రసంగములు వుండే పుటల లెక్కయున్న ఆ యా ప్రసంగములయొక్క అక్షరసంగ్రహములున్న ఈ యడుగున వ్రాయబడుచున్నవి.

ప్రసంగ తాత్పర్యము

పూర్వముద్రాణమున
పుట

ఈ ముద్రాణమునాని
పుటలు

౧౬. ఇందులో ఆచారాలంకార హరిభేదములు దేశా
నుసారముగా స్మృతికథలు కలగ చేసినందున వాక దేశస్థులు
మరియొక దేశస్థుని నిందించరా దని చెప్పి అందుకు కాగిదో
మందు భోజనానకు దృష్టిదోషము పరిపేచనము చేయటవల్ల
పనిలేదనుచున్నారనిన్ని, ఉదకము పంచభూతములతో చేయబడి
గనుక అగ్ని మొదలయిన యితర భూతములకు వ్యభేదదోషము
లేనట్లు ఉదకానకున్న పనిలేదనుచున్నారనిన్ని, పర్వతతాత్పర్య
భక్షణము దక్షిణదేశమందు అనుకూల మని అంగీకరింపబడి
యున్నా వుత్తరదేశస్థులు అంగీకరించ లేదనిన్ని శబ్దాంతములు
చెప్పబడియున్నవి.

౬.౧-౬.౨

౧౭. ఇందులో ప్రసంచమందు యే కార్యమున్న
మంచి చెడు కలిసి యుంచున్నదని చెప్పి అందుకు శబ్దాంత
ముగా హిందువులు మూఢులున్న బాంబులున్న ప్రాచీన
కలగవలెనని బిబములయందు ప్రవర్తనము లోపించినట్లు పరి
పాకమందుకూడా ఆ సమ్మతికట్టబడి ప్రమాదములకు లోబడి
స్వరూపము తెలియకుండా చేయుచున్నదనిన్ని శబ్దాంతములు
ఆదిలోనే దైవము సర్వభూతాత్మకమని భోధ చేయటవల్ల
మూఢులున్న, బాంబులున్న, ప్రాచీన కలగదే ప్రాచీనములేక
ముణిగిపోతారనిన్ని విధవలకు వివాహము కూడుకంటే బాంబు
విధవలు దుఃఖపడుతారనిన్ని, విధవలకు వివాహము కూడుకంటే
మొగుణ్ని చంపి మరొకణ్ని పెండ్లిచేతారనిన్ని శబ్దాంత
ములు చెప్పబడియున్నవి.

౬.౩-౬.౪

౧౮. ఇందులో పరమాత్ముడు వాక్కుచేయునా భావ
మూర్తిక భేదములుగా పూజించెడివి భోధము గావించును,
సృష్టిసంహారములు చేసే బ్రహ్మదుక్రములు అవతారము నిర్మలము

లేకపోయినా స్థితికర్త అయిన విష్ణువుకు రక్షణార్థమై అనేక
అవతారములు యెత్తవలసి వచ్చినందున అనేక మూర్తీభేద
ములు కలిగి ఆ మూర్తులు పూజ్యములయినవనిన్ని వొక
విందులో అనేకవిధములయిన భక్త్యశాకాదాలు చేస్తే భుజించే
వారికి వొక్కొక్కదానిమీద రుచికలిగినట్లు భక్తులకు వొక్కొక్క
మూర్తీమీద భక్తి కుదుగుననిన్ని చెప్పబడియున్నది. ౮-౨-౮౪

౭౪. యిందులో యెట్టివానికిన్ని సరివారిలో తానుగొప్ప
పడవలెననే కోరిక కలిగి యుంచున్న దనేటందుకు బోయాలు
సవారీ మోసుట ప్రయాసయైనా తమజతలో తాము గౌరవపడ
వలెనని ప్రయాసపడుట దృష్టాంతముగా చెప్పబడియున్నది. ౮-౩-౮౬

౮౫. ఇందులో దాక్షిణాత్యులకున్న, బౌద్ధీయుల
కున్న ఆచారభేదమున్న ధైర్యసైర్య భేదములున్న కలిగియు
న్నదనిన్ని దక్షిణదేశము పుష్టభూమి గనుక అచ్చటివారికి
జరరాగ్నిమందించి అల్పాహారములు భుజించుటవల్ల వ్యాయ
కమలము దృఢముతప్పటవల్ల ధైర్యములేక చాంచల్యము కలిగి
వుండుటవల్లనే వారు కడతేరడానకు పెద్దలగుండా రాజోపచార
ములతో అనేక దివ్యదేశములు కల్పించబడినవనిన్ని ఉత్తర
దేశము శితభూమియై నందున అచ్చటి వారికి అగ్నిపుష్టి కలిగి
గురువైన వస్తువులను భుజించుటవల్ల ధైర్యసైర్యములు కలిగి
చిత్తచాంచల్యము లేక జ్ఞానద్వారా కడతేర గలరనే తాత్పర్య
ముతో విశేషించి దివ్యదేశములు కల్పించబడలేదనిన్ని నయ్యుక్తి
కముగా చెప్పబడి యున్నది. ౧౦౧౦-౧౭

౯౭. యిందులో సుఖదుఃఖములు కర్మావసరము లామెనే
యీశ్వరారాధనవల్ల దుఃఖములు తప్పిపోవునా, పోవా? అని
శంకించుకుని కర్మమే ప్రబలమనే టందుకున్న, యీశ్వరార్ధన
వల్ల ఆపత్తులు నివర్తించు ననేటందుకున్న శాస్త్ర ప్రమాణ
ములు వున్నందున కర్మము తల్లివంటిదనిన్ని యీశ్వరుడు తండ్రి
వంటి వాడనిన్ని తల్లి, శిశువు తప్పుచేస్తే వాణ్ని శిక్షించు

నప్పుడు దండి కరుణతోచినట్టయితే ఆ తల్లి శిశువును తప్పించే
లాగు యీశ్వరుడు కర్మానుభవములను తప్పించుననిన్ని,
మరిన్ని తల్లి శిశువును సకలవిధాలా రక్షించి వాని మంచినడత
లను చెప్పి వానియెడల తండ్రికి మిక్కిలి విశ్వాసము కలగజేసే
లాగున సత్కర్మము యీశ్వరకటాక్షానకు కారణమయినది
గనుక జ్ఞానోదయ మయ్యేవరకు కర్మములను విడవకూడదనిన్ని
చెప్పబడియున్నది. ౧౧౦-౧౧౪

౧౨౧. ఇందులో శైవవైష్ణవమతములలో పెద్ద సామరు
లను కూడా తరింపజేయవలెనని వారి నడతలకు అనుకూల
ముగా మీరు సారాయి తాగినా యీశ్వరాస్థితము చేసి
తాగండని శాక్తగామానుజ కూట పూజలను కలగజేసినట్లు
ఆత్మహత్య చేయవలెనన్నవారికి యీశ్వరాస్థితముగా త్రివేద
లో దేహత్యాగము విధింపబడినదని చెప్పియున్నది. ౧౨౨-౧౨౪

౧౨౪. ఇందులో స్వామియెడల భృత్యుని న్యాయముగా
నటించుట ఇహపరసాధకమని చెప్పియున్నది. ౧౨౫

౧౨౬. ఇందులో జ్ఞానమే మోక్షమునకు ముఖ్యసాధన
మయినా కర్మద్వారా సాధింపబడిన జ్ఞానమే నిర్విఘ్నముగా
మోక్షమును పొందించుగాని శుద్ధజ్ఞానము బలముకలదిగాదని
సదృష్టాంతముగా చెప్పియున్నది. ౧౨౭-౧౨౮

౧౩౦. ఇందులో సారశాస్త్రాది మతాలు అద్వైత విశిష్టా
ద్వైతద్వైత మతములలో చేరినవనిన్ని దీని దీపికాన్వాయముగా
జగదీశ్వరులకు భేదములేదనుట అద్వైతమనిన్ని, పాలతో కలిసి
యున్న నెయ్యివలె కించిత్తు భేదముకలది విశిష్టాద్వైతమనిన్ని
పాలు పెరుగు మిగిలవలె భేదము కలదినుట ద్వైత
మనిన్ని, చిన్న మహిమదు మతస్వరూపమున్న ప్రజలకు అభో
భాగమందున్న హృదయగ్రంథి ఏడి యోధ్యభాగమందున్న
హృదయగ్రంథి ఏడనందున మోక్షహేతుత్వ జ్ఞానము శుద్ధ
నందున వారికి మోక్షములేదనిన్ని యితర చింతువులవలెప్రజలు
పురుషులకు భోగాపాకలేననిన్ని చెప్పబడియున్నది. ౧౩౧-౧౪౦

౧౪౬ యందులో బ్రాహ్మణులు శూద్రజాతిని మిక్కిలి తక్కువ పరచుట యితర మతము వృద్ధిబొందుటకు హేతువయిన దనిన్ని, పెద్దలు పాఠశాల జనులను కడతేర్చవలెనని విభాగాధిపతిని విధించితే భగవంతునికి హేయములైన వికారపు ఉపచారములను లోకులు చేయసాగినందుననున్న బ్రాహ్మణులు మేము శ్రేష్ఠులమని ఇతరవర్ణాలను ధిక్కరించడము ఎల్లనున్న విరిదురాచారములవల్లనున్న వీరియెడల భగవంతునికి కటాక్షము తప్పి సత్యము మోదలమున సుగుణసంపత్తుగల యింగిళ్ళవారు హిందుదేశము యేలేటట్టు దేవుని కృపకు పాత్రులైనారనిన్ని చెప్పియున్నది.

౧౬౫-౧౬౬

౧౬౬ యందులో గౌడులు సాత్విక దేశమందు ఎసిం చుటవల్ల సత్వగుణము గలిగి మతద్వేషములు లేక అన్యోన్యముగా వున్నారనిన్ని దాక్షిణాత్యులైన ద్రావిడులు మిక్కిలి కమల శ్రద్ధగలవారయినందున వీరికి మతద్వేషములు సూచ్యము అన్యోన్యము లేకయున్నారనిన్ని గౌడద్రావిడు విభజన కర్మమును కేరళస్థులు, చిత్తావనులు, కరాడీలు, గయావనులు గంగాపుత్రులు శాకద్వీపబ్రాహ్మణులు విశ్వకర్మబ్రాహ్మణులు వీరి సంగతిన్ని బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతి భేదములు యీశ్వర కల్పితములయితే సకల దేశములయందున్న యీ జాతిభేదములు పుండవలసినది; ఆలాగు లేక కమలభూమి యందు మాత్రమే కలిగియుండుటవల్ల జాతిభేదములు మనుష్య కల్పితములనిన్ని స్మృతులయొక్క విభజన కర్మమును వ్యర్థమున్నది.

౧౬౭-౧౬౮

౧౬౮ యందులో గంగాదితిథిభక్తములనున్న కాళి మొదలయిన పుణ్యక్షేత్రములనున్న పురాణములగుండా సకల పాపనాశకములనిన్ని, ముక్తిప్రదములనిన్ని యేర్పరచి సందుకు కారణమేమంటే పెద్దలు మంచి యోచనగలవారికి ప్రపంచ వ్యాపారములలో ముణిగియుండజనులకు తాముచేసిన పాపములు పుణ్యతిథిభక్తములలో స్నానముచేస్తే నివర్తించునని సర్వ

ముతో తీథఁస్నానము చేసి వెమ్మది పడుదురనిన్ని, విరాణా
దశను పొందదలచిన మనుష్యులు వొక్కచోటనే వుండి మూడు
మును పొందుదురనిన్ని, పురాణములద్వారా భగవంతుని
కున్న, క్షేత్రములకున్న మహిమలు కలగజేసినానీనిన్ని పురా
దులకు తల్లి తండ్రిదులు వున్నట్లుండి చనిపోసే వారి ముగియు
తీరుఁకోక పోతిమిగదా అనే పశ్చాత్తాపము పోకొరకు గయా
వ్రజనాదులకు మహిమలు కల్పించినారనిన్ని చెప్పబడియున్నది.

అ. ౧౦౧. ౧౦౨. ౧౦౩.

౨౦౧ యందులో స్త్రీస్తు ముక్త్యులు దేవుడు వొక్క
డయి యుండగా మీ మతిములో అనేక దేవతల గలవని
యేలాగు చెప్పుచున్నారని పోల్చి చెయ్యగా మూలోనన్న
దేవుడు వొక్కడేను. అయితే మీలో నేయుంటు అనే దేవ
సమానులైన పురుషులను ఆరాధించేలాగు మూలోనన్న
శివ విష్ణు గణపతి మొదలైన దివ్యపురుషులను ఆరాధించు
చున్నాము గాని దేవుడు వొక్కడే ననేటందుకు సుకేపాము
లేదని చెప్పియున్నది.

అ. ౧౦౧. ౧౦౨.

౨౦౨ యందులో కొన్ని చోట్ల జలము నిర్భయము పడి
పాటి వేడికలిగి వుండుటకు కారణమేమంటే గంధర్వ మూలో అన్ని
త్వరగా ఉత్పత్తి కావడము సహజము గనుక ఆ చోట్ల నిర్భయ
మయమైనందున జలము ఉష్ణముగా వుండున్నదివి చెప్పబడి
యున్నది.

అ. ౧౦౧. ౧౦౩.

౨౦౩ యందులో పగిలినట్లు కలగజేయునవికల
అణిమాద్యున్న సిద్ధులు కలగజానకు పోతున్న అయిన మూలికలు
సిద్ధించుగాని ఇతరులకు సిద్ధించజీతవి చెప్పబడియున్నది. అ. ౧౦౧. ౧౦౪.

౨౦౪ యీ గొప్ప ప్రపంచములో మధ్యమతము
గయలో వ్యాపించినందుకు కారణమున్న గయావలయ వివిధ
త్రాణ చెప్పుటకు హేతువున్న శివుని జక్కనిన్ని మూలో
స్థితిని చతురశ భువన్ స్థితిని భువన్ ద్వయ స్థితిని దేవరా
క్షస స్థితిగ్రమమున్న వైకుంఠాది లోకస్థితిని సముద్రముల

స్థితిన్ని ద్వీపముల స్థితిన్ని పంచభూత సృష్టిక్రమమున్ను చరా
చర స్థితిగతులున్ను జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తివృద్ధి స్వరూపమున్ను
మూలదేహ సృష్టిక్రమమున్ను పంచభూతాల వ్యాప్తిక్రమ
మున్ను బాల్యాద్యవృద్ధిహేతువులున్ను సత్వరజస్తమోగుణ
కార్యములున్ను స్త్రీలింగ పుల్లింగ నపుంసకలింగ శబ్దముల
విభజనమున్ను శాక్తాదిమత సంకీర్తస్వరూపమున్ను దేవరాక్షి
సాది సృష్టిభేద హేతువున్ను భగోళస్థితిక్రమమున్ను ప్రతి
దేశావకున్ను అహఃప్రమాణ భేదములున్ను భూమికి చలనము
కలదనేటందుకు హేతువులున్ను చెప్పబడియున్నవి. ౨౪౪-౨౬౨

౨౩౩ ఇందులో నాస్తికులు ఈశ్వరుడులేడు స్వభావము
చేతనే ప్రపంచము జరుగుచున్నదని చెప్పినా వారు జ్ఞానులకు
దూష్యులు కారనిన్ని జ్ఞానులున్ను పరతత్వమనే వస్తువు ఈశ్వరు
డనిగాని ఈశ్వరి అనిగాని స్త్రీలింగ పుల్లింగ ధర్మములు
కలదికాదని చెప్పుచున్నారు గనుక యీ వుభయులకున్న
పరతత్వమనిన్ని స్వభావమనిన్ని శబ్దభేదమేగాని అధికారము
లేదని చెప్పబడియున్నది. ౨౬౩-౨౬౬

౨౩౦ ఇందులో యీశ్వరుడు పరులకు యీహిందూ
దేశమును స్వాధీనపరచినందుకు కారణ మేమంటే అందరున్ను
అహింస సత్యము మొదలైన సద్గుణములతోనే నటిస్తే తన
చిద్విలాసానకు వ్యతిరేక్తమని యెంచి యిచ్చటి వారికి కామ
కోరోధాదులను వృద్ధిబొందించి తద్వారా బ్రాహ్మణులగుండా
యిచ్చటి క్షత్ర జాతిని బొత్తిగా నశింపచేసి వెనక బ్రాహ్మ
ణుల గర్వభంగముకొరకు తురకలను కొన్నాళ్లు వృద్ధిపరచి మల్ల
కరుణతో సాత్వికులయిన యింగిలీషువారికి యీ దేశాధికార
మును యిచ్చినాడని చెప్పియున్నది. ౨౬౭-౨౬౯

౨౬౩ ఇందులో మహమ్మదు మతస్థులు బలాత్కార
ముగా యితరులను తమ శాస్త్ర ప్రకారము తమ మతములో
కలుపుకొనుచు క్రైస్తువులనున్న హిందువులనున్ను నపుంసకులను
చున్నారు. మరిన్ని క్రైస్తువులు తురకలను కూర్చులనిన్ని హిం

మవులను స్థావరములనిన్ని చెప్పి తాము సాత్వికముగా తమ
మత బోధన చేయుచున్నారు. హిందువులు తమ మతము గా
మయినందున పరులకు బోధించితే వారు గ్రహించచాలరు గనుక
వారికి చెప్పమనిన్ని నిజమును కానని వారు పరులకు బోధింతురనిన్ని
అనుచున్నారనే కథనున్న పుల్లమామిడిపండుకున్న నియమా
మిడిపండుకున్న భేదమున్నట్లు బ్రాహ్మణునికిన్ని యితర వర్గా
లకున్న భేదము యీశ్వర కల్పితమనిన్ని వ్రాయున్నది. ౨౬౭- ౨౬౮

౨౭౬ యందులో శవాశ్మ ఆశ్మ అంతరాశ్మ ము
మాత్మలయొక్క స్వరూపములను బలధన్యుడు సుధన్వ జగన్నాథ
స్వామి సుదర్శనమూర్తి అనే నాలుగు నింబాలుగా వివరించి
యున్నదనిన్ని అన్నము బ్రహ్మస్వరూపమయినదని బోధించు
తెలిసేకొరకు యిచ్చట జాతి నియమాలు లేకుండా బ్రహ్మ
స్వీకారము విధింపబడియున్నదనిన్ని చెప్పియున్నది. ౨౭౭-౨౭౮

౨౮౨ యందులో అధర్వణవేదము తక్కిన మూడు
వేదములవల్లపుట్టినదే గాని వ్యతంత్రము కాదని చెప్పియున్నది. ౨౮౦

౨౯౮ యందులో మనుకు ముఖములు నివృత్తింది
సుఖము కలగవలెనని చేయ నానిందించునని మరాఠావము
సాచైవున్న బుద్ధిన్ని నశించేటందుకు హితులను విన్న
స్త్రీలకు పురుషులపై మోహము కనించుటకు పరిచయము
కారణమనిన్ని యందుకు వృత్తాంతముగా వామన అన్ని
వస్తువులతోనున్న సంబంధం చేయుచున్నదని యిదిగో
వారు చెప్పిన నీతివాద్యమున్ను వ్రాయుచున్నది. ౩౩౮

౩౦౯ యందులో వాంతిభేది ముదిలయున బోగములు
వొక యింట అనేకులకు సంధించుటకు కారణమగునని
వొకని! ఆ పునద్రీవము పార్శ్వించగానే నిన్ని హితులు తిను
పడుటవల్ల వారికిన్ని ఆ పునద్రీవము సంధి విచ్ఛేదమునకు కల్ప
యున్నది. ౩౪౦

౩౨౨ యందులో ఈశ్వరుడు తల్లిదండ్రులవలె ప్రత్య
క్షముగా రక్షింపుచున్నా పౌత్రక్షముకావలె నని తపస్సులు
చేయడము వెర్రితన మని చెప్పియున్నది. ౩౬౬

యీ దిగువ వ్రాయబడిన పహారుల సంగతులు

వివరముగా వ్రాయబడి యున్నవి.

పాతముద్రణం	ఈ ముద్రణం	పాతముద్రణం	ఈ ముద్రణం
పుటసంఖ్య	గొప్పపహారులు	పుటసంఖ్య	గొప్పపహారులు
౨ దిగువ తిరుపతి	3	౨౫౯ కటకం	౨౯౪
౨౭ హయిదరాబాదు	3౨	౨౬౫ జగన్నాథము	3౦౧
౫౨ నాగపూరు	౬౧	౨౮౦ గంజాం	3౧౭
౭౯ జబ్బిల్ పూరు	౮౭	౨౯౦ విజయనగరము	3౨౯
౮౮ మైసూరు	౧౦౦	౨౯౯ పితాపురం	33౯
౧౦౫ మిరిజాపూరు	౧౧౯	3౦౧ రాజానగరం	౩౪౧
౧౧౩ ప్రయాగ	౧౨౮	3౦౧ రాజమహేంద్రవరం	3౪౨
౧౩౭ కాశీ	౧౫౫	3౦౭ మచిలిబందరు	3౪౮
౧౫౭ పట్నా	౨3౧	3౧౨ బాపట్ల	3౫౫
౧౬౪ ముంబై	౨3౪	3౧౩ వేటపాలెము	3౫౫
౧౭౯ గయ	౨౦౪	3౧౩ చినగంజాం	3౫౬
౨3౭ కలకత్తా	౨౬౯	3౧౬ నెల్లూరు	౩౫౯
		(3౨౪ చెన్నపట్టణము	3౭౪

Specimen page of
Mss in Govt. Oriental Manuscripts Library
No. 1407

యీది పనుగుల వీరాస్వామి అర్పించిన కాశీయాత్ర చరిత్ర
18 May 1830 ప్రతి నెంబరు ౧

౧౮౩౦ సంవత్సరం మే నెల ౧౮ ది కుజవారం రాత్రి ౯ ఘంట
లకు చంన్నపట్నం వదిలి ప్రయాణమయి మాధవరం అనే గ్రామములో
రాత్రి నిలిచినాను. మాధవరం తండయ్య వేడులో వుండే నా తోటకు
మూడు ఘడియల దూరం నీరుభూమి. మాధుర్యమయిన వుడక నమ్మి
కలదు. దానివిడ వైష్ణవులు కాపురం. క్రీష్ణమీద లక్ష్మీంలేదు. నది
ధలు వగయిరా పట్నంలో అమ్మకుని జీవనం చేసేవారు. దోవలో
పుష్పకయ్య వున్నది. ఆ పుష్పకాలువకు వారధి కట్టివున్నది. దాని
తావలగ్నిది.

22/12/1941

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యవారి జీవిత చరిత్ర *

రచయిత : శ్రీ కోమలేశ్వరపురం ప్రసిద్ధాన పిళ్ళగూడ

ఈ చెన్నపట్టణపు కాపురస్థుడయిన శ్రీవత్స గోత్రోద్భవుడైన యేనుగుల సామయమంత్రి మూర్ధాన్యనకు పుత్రుడగు యేనుగుల వీరాస్వామయ్యవారితోను బహువిధములు సహవాసము చేసి స్నేహితుడనై యుండిన నేను, ఆయన పేరు కాశీయాత్ర చరిత్రలోని సంగతులను వాగిసేటందుకు ముందుగా ఆ పుస్తకము చర్యలను తెలిసిన ముట్టుకు చెప్పక పోదునని ఆయన విషయము న్యాయము నడిపించిన వాడను కావోయి నన్ను భయముచేసి వాటిని పూర్తిగా వణికింపను శక్తి యోగ్యతలు లేని వాడైనవా పూనుకోవలసి వచ్చినందున చాటిలో కొన్నిటిని సంగ్రహముగా వణికించినవాడ నౌచున్నాను.

యేనుగుల వీరాస్వామయ్యగారికి తోమ్మిదవ యేట పిళ్ళగూడ యోగము సంభవించెను. అప్పుడు ఆయనకు స్వప్నముగా కనబోవకులు లేక యుండిరి. నాటికి వుండిన అప్పటి ముగియగానే యుండెను. పండ్రెండవ యేట యింగిమ్మ బహు విధముగా చికిత్స శక్తిగలిగి యుండినందున అప్పుడు ఆయన బాగుబడిగా వుండిన బోడుక ఆఫీసు కేసు అనే ఆసులో నుండి యొక్కదినములు యిరున్న ఆయనను కీడదుగా పుచ్చుకోవలెనని నిశ్చయముచేసి దానినట్లు ఆ వయస్సులో ఆయనకు కలిగియుండిన సామర్థ్యము తెలియవచ్చుచున్నది. పడమూడిన యేట తిక్కనపల్లి కిల్లకు గిల్లీ రీలో యింటను పోతుమగా నున్న శ్రామ్యలేటకుగానున్న సమ సంతకరములు వుండి పదియేడవయేట పుణ్యమునకు వచ్చి తిక్కన అటు తర్వాతను కొన్ని సంవత్సరములువదికిన్న యింగిమ్మ పాపు

* ఈ జీవిత చరిత్రను శ్రీ కోమలేశ్వరపురం ప్రసిద్ధాన పిళ్ళగూడ రచించి కాశీయాత్ర చరిత్రతో కలిపి 1838 లో అచ్చు వేయించెను. ఇంకా ఇతర వివరాలకు వీక్ష చూడండి.

(సులు) *యేజీస్సీలు గొప్ప జమీన్దారులు ఏరితోవతనానినరలిగా వ్యా(సంగము)*చేయుచునచ్చి -మాయర్ హవుసులో హక్కు పక్షరుగావుండి హేడు కౌంటాంటు అయి తర్వాత సుప్రీంకోర్టు యింటేరు ప్రిటరు పనిలో ప్రవేశించినారు. అప్పుడు కోర్టు ఆఫ్ తేర్జీడు ఆఫీసువారు ఆయన యెడల తమకు కలిగియుండి విశ్వాసమునకు గురుతుగా ముక్కుపొడి వేశ జంగారుడయ్యి యుకటి బోర్డు శక్రీతేరి మూలముగా సుప్రీంకోర్టు అధికారి నెలపురియిన ఆయనకు యిప్పించినారు.

ఆయన తనకు పదులు స్వల్పవకారము చేసినా వారియెడల జరిగించిన మేలు చెప్ప నలవిగాదనుటకు ఆయన తినుగామలకు వెళ్ళినప్పుడు ఆ గుడిలో తనవలెనే స్వాయి దశానమునకు వచ్చిన ప్రజలకు సహాయముగా నుండి యొక బంధువు తనకు భాగ్యతగా స్వామి దశానము చేయించినందుకు నాసి నుంచి నడితీలను

* నాకు దొరికిన ప్రతిభా ప్రాకల్లులోని ఆశ్చర్యము చికిరిస్తాయి.

† మనదేశంలో వర్తకం చేయడానికి వచ్చి ప్రభుత్వం ఇచ్చిన రైట్ సంఘంవారు చాలా కాలం వరకూ దేశపరివాలనలో హాలు తిని స్వాహారం కూడా జరుపుతూనే వుండేవారు. అందువల్ల ప్రభుత్వం కచ్చితంలో హాలు స్వాహార కార్యాలయాలుకూడా వుండేవి. వీరొకటి వీరు నిండినవారి కల్ల కాఖకు సంబంధించిన కార్యాలయము. వీరొకటి హాలు అలాగే కలిసిపోయి.

§ ప్రస్తుతం చెన్నపట్నంలో వున్న హైకోర్టు 1862 లో నిర్మించబడింది. అంతకుపూర్వం దీని స్థానే రెండు ఉన్నతకోర్టులుండేవి. ఒకటి కచ్చితంగా అధికారంక్రింద స్థాపింపబడి ఇంగ్లీషు న్యాయశాస్త్రం ప్రకారం నడుచు విచారించే పరిమోన్నత న్యాయస్థానమైన సుప్రీంకోర్టు. రెండవది ఇంగ్లీషున చెప్పినా అధికారంక్రింద స్థాపింపబడి మనదేశంలో హిందూ మహమ్మదీయుల ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం కేసులు పరిష్కరించే జిల్లాకోర్టులైన అధికారం నడిచి సదరు అదాలతు కోర్టు. ఈ రెండు కోర్టులలోను ఒక్కొక్క ప్రధాన న్యాయమూర్తి, ఇద్దరేసి సాధారణ న్యాయమూర్తులు వుండేవారు. రెండు కోర్టులలోని ఇంగ్లీషును అరవము తెనుగు మొదలైన భాషలలో రెండూ చెప్పి ఉన్నాయి ఉండేవారు. వారినే 'ఇంటర్ ప్రిటర్'లు అనేవారు. వీరాస్వామయ్యగారి పనిలో 1819 లో ప్రవేశించారు.

యిచ్చట రివిన్యాబోర్డువారికి శ్రుతపరచి వానికి వెండిబిళ్ళయున్న ఒక వరహాయెక్కువ జీతమున్న కలిగేలాగు చేసినది సాక్షి భూత ముగా నున్నది. ఆస్థలమునకు అష్టబంధనము చేయించి గణదానము చేసినారు. యిది వారి శక్తికి యెచ్చయిన కార్యముగా అందరికిన్ని తెలియవలసినది. అక్కడి కలకటరు ఆయననున్న ఆయనతో కూడా వచ్చిన మరికొందరు ప్రభువులనున్న చూచి మీరంద రున్న కూడి యిక్కడి దేవునికి రథముకట్టిస్తే బాగా వుండునని చెప్పగా అప్పట్లో ఆ ప్రభువులందరున్న ఆలాగే చేయుచున్నా మని ఆయనగుండా అనిపించి అక్కడినుంచి పట్టణమునకు వచ్చిన తర్వాత ఆ ప్రభువులు ఆ కార్యమును గూచి సదరహి అయ్య వారితో యెచ్చరించడమే మానుకొనిరి. అయ్యవారు తాను మంచిదని చెప్పినందున ఆకార్యము తన శక్తికి మించినదై నా అపరిమితమైన ధనవ్రయము చేసి రథము కట్టించి తన మాటను కాపాడు కొన్నారు. యిందువల్ల ఆడినమాట కాపాడుటకై శక్తికి మించిన కార్యములను సాధింపుచు వచ్చినారని స్పష్టముగా తెలియు చున్నది. వారు కానియాత్ర వెళ్ళినప్పుడు నేను ఆ రథా నకు యినప గొలుసులు జాగ్రత్త పెట్టి గవరకమెంటువారిగుండా వాటికి రంగుపూయించిన సంగతి స్వల్ప సహాయమైనా దాన్ని అనేక ప్రకరణములలో నుదాహరించి గొప్పగా కొనియాడిరి. యీ లాగు స్వల్పోపకారములను గొప్పగా కొనియాడుచూ వచ్చినందున యితరులకు విశేష కార్యముల యెడల ప్రవృత్తి కలుగుచూవచ్చెను.

ఒక్క సంవత్సరమునకు అధికముగానే వారు ప్రతి ద్వాదశిన్ని భక్ష్యభోజ్య ఫలాజ్య దతి పాజ్యములయిన బ్రాహ్మణా రాధనలు చేసి తర్వాత తాను ద్వాదశి పారణ చేయుచు వచ్చి నారు. ఆ సంతకణాలు యీ పురమందు మహోత్సవములుగా నుండినవి. అన్న ప్రదానమందు వారి చాతుర్యమున్న జాగ్రత్త యున్న వణింప శక్త్యంబులు గావు. వొక్క స్థలమందు ఏక పాకములో ఏకాపాశనముగా వొక్క లోపమున్న లేకుండా మూడు

నాలుగు వేల బ్రాహ్మణులు భుజించునప్పుడు తా నొక పరిచారకుని కంటే సులభుడుగా నటించెను. అందరికిన్ని అనేక విషయములలో కాలయాపన మాచున్నది. ఆ పురుషుడు ఇట్టి సద్విషయమందు శ్రమను యెంచక స్వల్పకాలమును న్యాయపరచినది పరలోకగతు డైనా వున్నట్టే కొనియాడబడేలాగు చేయుచున్నది. ఇట్టి సత్కార్యము చేసినవారికి అది ితీ హేతువు కావడము మాత్రమేగాక యితరులకున్న ఆలాటి ితీ యెడల సుబుద్ధి కలుగుటకు కారణ మవుచున్నది.

యీ పురమందు త్తయమాస * విషయ మయి మహాసభ కూడినప్పుడు అయ్యవారు తన పక్షమును శ్రుతి స్మృతి ప్రమాణములతో స్థాపన చేయగా ఆ సభవారు మిక్కిలి సంతోషపడి అందుకు చిహ్నగా అయ్యవారికి రత్నహారమును బహుమతిచేసి వారి సద్గుణములను వొక పత్రికలో వ్రాసి ఆయనకు పంపిరి.

* దక్షిణదేశములో చాంద్రమానము సౌరమానము కూడా వ్యవహారంలో వున్నాయి. ఉత్తరదేశంలో బార్హస్పత్యమానముమార్త్రం వ్యవహారంలో వుంది. సౌరమాన సంవత్సరానికి 365 దినముల 15 గడియల 31 విగడియలు ఉంటాయి. చాంద్రమాన సంవత్సరములో 360 దినములున్ను, బార్హస్పత్యమాన సంవత్సరానికి 361 దినముల 11 గడియలున్ను వుంటాయి. అందుకల్లా ఈ మూడు మానముల ప్రకారం గుణింపబడే పంచాంగాలకు శేడా ఉండితీరాలి. అయితే దక్షిణదేశంలోని దైవజ్ఞులు చాంద్రమానాన్ని సౌరమానంతో సరిపుచ్చడాని! మనపంచాంగాలలోని అధిక త్తయ తిథులలాగ నే అధిక త్తయ మాసాలు కల్పించారు. ఒక్కొక్క సంవత్సరంలో అధికమాసం అని శేరుస్తే ఒక మాసాన్ని చేర్చి సంవత్సరానికి 13 నెలలు చేస్తారు. ఇలాగ సరిపుచ్చుకుంటూ వస్తూంటే కొన్ని సంవత్సరాలయ్యేటప్పటికి చాంద్రమాన సంవత్సరంలో ఒక నెల తగ్గిస్తేనేగాని సౌరమాన సంవత్సరానికి సరిపోవని పరిగి తటస్థమైంది. అంతట మన దైవజ్ఞులు, పండితులు, సభచేసి ఏ నెలను లెక్కలోనుంచి గొట్టేయవలెనో నిర్ణయిస్తారు. అట్టిమాసానికే అనవాస్పది త్తయమాస మంటారు. అంతట ఆ త్తయమాసం లెక్కలోకిరాక తరువాత వచ్చేమాసంలో కలిసిపోగా ఆ సంవత్సరంలో 11 నెలలే వుంటాయి. కాలిహహవళక 1744 చిత్రభాను సం॥లో పుష్యమాసము త్తయ మాసముగా నిర్ణయించబడింది. అది క్రీస్తు శకము 14-12-1822 కును 11-1-1823 కును మధ్య కాలమున వచ్చిన మాశీర్ష మాసమునకు సరిపోతున్నది. (స్వామి కణ్ణు వీళ్ళిగారి ఏభిమిరిస్ మాడండి.

ఆయన పుణ్యోగములో నుండిన కాలము నరకు ఆ కోర్కె జడ్జీలకు తృప్తిగా నడుచుకొన్నారనేటందుకు దృష్టాంతముగా పెన్సి జడ్జీ యయిన సర్ రాల్ఫ్ ఫాల్కర్ దొరగారు * ఆయనకు వ్రాసిన యిచ్చిన పెన్సిమోనియోల్ అనే యోగ్యతాపత్రికలో విశేషముగా ఆయన కోర్టులోనున్న, చేంబరులోనున్న అలసట లేక బహు నెమ్మదితో పనులు గడుపుచు వచ్చె ననిన్ని, ఆయన తన గొప్ప పుణ్యోగపు పనులను మిక్కిలీ నమ్మకముగా జరిపించె ననిన్ని మరిన్ని ప్రజల మేలును కోరి స్మృతిచంద్రిక మొదలైన కొన్ని పుస్తకములకు త్రాఫీసులేషన్ చేసెననిన్ని నే నెరిగినంతలో గవర్నమెంటువారి విశేషకృపకు యీ పురుషుడు పాత్రుడగు నట్లు హిందు పెన్సి మనుష్యులలో వారి ఎవరున్న యెక్కువైన వారు లేరని దృఢముగా నాకు తోచి యున్నదనిన్ని వ్రాయబడి యున్నది.

లోకములో గంగాస్నానమునకు వెళ్ళిన పురుషుడు తన తల్లిదండ్రులకు గంగ తెచ్చి యివ్వడము వాడికి బడియున్నది. యీ మహాపురుషుడు గంగను పెడవలు బండ్లు కానళ్ళు వగయిరాల మీద తెచ్చి యీ దేశములో నుండే నాలుగు వర్గాల వారితో నున్నండే గొప్పమనుష్యులగుండా ఆ యీ వర్గా ములలోని ముఖ్యుల పేళ్ళు తెలుసుకొని వారి కందరికి గంగనున్న జగన్నాథ పట ప్రసాదములనున్న యిప్పించెను. అందువల్ల అందరినిన్ని తన బంధుసమానులుగా చూచే వారని స్ఫుటముగా తెలియుచున్నది. ఆయన యాత్ర బోవునప్పుడు • నేను సకృదాపృత్తి అక్కడి వినోదములను వ్రాయించి పంపించవలె నని అడుగు కొన్నందుకు

* సర్ రాల్ఫ్ ఫాల్కర్ గారు మద్రాసునుండి కోర్కెలో 18-7-1824 తేదీన న్యాయమూర్తులలో నొకడుగ నియమింపబడినారు. 28-1-1825 వ తేదీన ప్రధాన న్యాయమూర్తి యైనారు. ఈయన 25-10-1835 వ తేదీన 60 వాదినయి కొన్నారు.

• వీరాస్వామయ్యగారు మద్రాసునుండి 18-5-1830 వ తేదీన యాత్రకు బయలుదేరి 3-9-1831 వ తేదీన 688 వచ్చినారు.

యాత్రలో ప్రతిదినచర్యలనున్న ఆయా ప్రస్థానములలో జగదీశ్వరుడు తనకు తోపచేసిన తాత్పర్యములనున్న మార్గమందు పరుల వల్ల తాను చెందిన సహాయములనున్న, శసనలె యాత్ర పోవువారు మాగడములో పూర్వముగానే జాగ్రత్త పెట్టుకొనవలసిన విషయలనున్న క్రమముగా అప్పుడప్పుడు వ్రాసి పంపుచు వచ్చిరి. ఆ పుస్తకమును చూచుటవల్ల యాత్రలోయి చూచి తెలియ నలసిన సంగతులన్నీ తెలియుచున్నవి. ఆ పుస్తకము పసయ్యగారి వెంకుమొదలారిగుండా అరవముతో తజ్జ మా చేయించబడి అచ్చు వేయించబడి యున్నది. నాగపూరి వీరాస్వామి మొదలారి మహారాష్ట్రముతో భాషాంతరము చేయించినాడు. ఆ మహారాష్ట్ర పుస్తకమును నాగపూరి రిస్సెడెంటుగారు తాను యింగ్లీషుతో త్రాన్సులేషన్ చేసి ప్రసిద్ధి పరచ తలచి అయ్యవారిని సలపు అడిగినందుకు వీరు నేనే భాషాంతరము చేయించి పంపుచున్నా నని తెలియజేసి కొంత భాషాంతరము చేయించినాడు. భగవంతుని శృవ వల్ల కొదవయున్న యే పుణ్యాత్ముల గుండానయినా పూర్తి కావచ్చును.

సందనసంవత్సరపు క్షామము * లో నేను కొంత ధాన్య సంగ్రహము చేసి వుంచడము మేలని చెప్పినందుకు అయ్యవారు మనము ధాన్యము సంగ్రహించి మనము ముప్పుకు భరించి అన్నాతురులై దుఃఖపడే పేదలను చూచుచు జీవించుట అప్రయోజకము గనుక తనప్రయోజనమునకు గాను విస్తరించి జాగ్రత్త పెట్టుకొన రాదని చెప్పి ఆ దుబిక్షములో శక్తి వంచన లేకుండా తాను అన్నప్రదానము చేయుచు యితరులను స్వప్రయోజనమునకు అనుసరించేలాగు అనుసరించి వారినిన్ని పేదల పోషణ విషయమై ప్రవేశింపజేయుచు ఆ లాగు ప్రవేశింపజేయించిన వారిని తాను మిక్కిలి కొనియాడి సంహోషపెట్టుచు వచ్చిరి.

*సందననామ సంవత్సరపు కరవు 1882-3 మధ్య వచ్చింది. దీనిని గుంటూరు కరవు అనికూడా పేరు.

మరిన్ని తన కూతురి వివాహమందు “అన్నస్స శుభితః సాత్త్విక” మనే వచనప్రకారము అన్నానకు అలిగొన్నవా రందరున్న పాత్రులని యోచించి అందుకు ఆక్షేపించినవారిని నమ్మనిచ్చి సమస్తజాతులకున్న అన్నప్రదానము చేసినాడు. దీనివల్ల ఆయన సర్వ సమదృష్టిగల పురుషుడని స్పష్టముగా వెలియనచున్నది. కొందరు యీ వివాహ విషయమే దృవ్యమును ప్రయోగించుట కంటే చిన్నదానికి ఆస్తిగా వుంచుట మేలని అయ్యవారిలో చెప్పినందుకు ఆయన చిన్నదాని పోషణకొరకు ద్రవ్యమును మనుష్యాగ్రహముగా నుంచుటకు ప్రతిగా యీశ్వరునిచేత నేను వుంచుచున్నానని చెప్పి అపారముగా అన్నదానము చేసినాడు.

ఈ చెన్నపట్టణమందు హిందు లిటరేరి సాసములకి యనే విద్యత్సభను తాను కల్పనచేసి దాన్ని వృద్ధిపొందించును యిచ్చటి గొప్ప మనుష్యులను స్వంతపనికి అనుసరించేలాగు అనుసరించి వారి వారికి ఇష్టములయిన విద్యావిషయము లన్నీ యీ సభవల్ల స్పృశించునని అనేక మాగలములను నేనుపరచుచు వారి కండరికిన్ని యీ సభమీద శ్రద్ధ వృద్ధిబొందేలాగు చేయుచు వచ్చిరి. *

అయ్యవారు తన ప్రద్యోగమును వదలుకొని విరానుదశను బొందవలెనని తన్ను యేలుచునుండిన సుప్రసిద్ధ కోరటు పెన్షన్ జ్యు యైన సర్ రాబర్టు కమిన్ దొరగారికి వ్రాసుకొన్నప్పుడు ఆ కోరటు అడ్వోకేటు జనరల్ జాజ్ నార్తను దొరగారు అయ్యవారియొక్క అతి చాతుర్య విశిష్టమయిన ద్విభాషిత్య శక్తియులను విస్తరించి చెప్పినంతలో జడ్జిగారు తానున్న అయ్యవారి సుగుణములను బహు తరముగ తెలియపరచునప్పుడు యీ ప్రద్యోగమును యీ పురుషుడు గడిపినట్లు గడిపే శక్తిమంతులను నేను యిదివరలో చూడ

* దీనిని గూర్చిన తప్పిలుకు వీరిక చూడండి.

* సర్ రాబర్టు పెన్షన్ కమిన్ గారు మద్రాసు సుప్రీముకోర్టులో 31—12—1835 వ తేదినుండి 17—1—1842 వ తేదివరకు పదహార వ్యయముగా నుండేవారు.

లేదనియున్న యీ భుగభుడు యీ వ్రద్వోగమును వదలుట యీ
 కనుగొనుటకు బహు స్వప్న మనిన్ని వ్యసవపూర్వకముగా సెలవిచ్చి
 నాగు. ఇట్లుగాను యీలాగు చెప్పి పాటియోగ్యతతో ఆయ్యవారు
 తన వ్రద్వోగమును ముపుకొన్నారు.

ఆయ్యవారు తాను జీవించి యుండిన గాలమువరకున్న తి-
 వ్రాహి సోమపులయిన సత్కార్యములను అనేకముగా జరిగించి
 నుకను నిర్మాణకాలము సంభవించినపుడు తీర్థయాత్రా ఋగ్యజు
 స్సామనేదశ్శ్రీయ పారాయణాది సత్కర్మ ప్రభావ పరిశుద్ధాంతః
 కరణముల వరమేర్వర కనుగాకటాక్ష ల్పితత్వావబోధచేత మాతృ
 భాగ్య పుత్రికా భార్య సుహృన్నిత్ర బంధువులయెడల నుండిన
 స్నేహపాశములను మూషికా జాలచ్చేదన న్యాయముగా ఛేదించి
 యీషణశ్రీయ బహిష్కరణ దేహ లోక శాస్త్రవాసన లనే వాసనా
 శ్రయమునున్న అవిద్యాస్మితా రాగ ద్వేషాభినివేశంబు లనియెడు
 పంచ క్షేములనున్న జియించి నిస్సంగులై వానప్రస్థాశ్రమ ప్రతి
 నిధిగా కొన్ని దినములు ఆరామవాసము చేసి మహావాక్యార్థ
 విచారణవల్ల సచ్చిదానందఘనమయిన బ్రహ్మకున్న తనకున్న
 భగము లేదని తెలిసి సోహంభావన జేయుచు నుండి యిష్టులుగా
 నుండిన వారిని తనకు ఆపత్సన్యాసము సిద్ధింప చేయవలె నని బహు
 తరముగా ప్రతిఘటించి తన స్నేహ సంబంధికులయిన వారికి అనేక
 విధవివేక హేతువు లగు వాక్యములను బోధచేసి సమ్మతి పరచి
 నిర్మాణదినమందు బహిరంగమయిన ఆపత్సన్యాసమును స్వీకరించిన
 ముహూర్తములోనే యోగాననాసీనులయి ప్రణవానుసంధానము
 చేయుచు హ్రితోత్క్రమణ క్షణ పర్యంతమున్న పూణామయిన
 తెల్లని కలిగియుండి, ఆత్మ నిత్యుడు దేహము అస్థి మనియున్న
 తెల్లని వారుగనుక, దేహము వదలుటవల్ల వ్యసనమును చెందక
 సంతోషముతో అనాయాసముగా శాలివాహన శకంబు ౧౭౬౦
 అగు దుమకాళ సంవత్సర భాద్రపద బహుళ పక్షాష్టమి సోమ

వారము నాడు * ఉదయాన స్థూలదేహము నదిలి లింగ దేహముతో పునరావృత్తిరహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోక నివాసమును పొందినారు.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళ

—

* దుర్ముఖ సంవత్సరము కాలివాహన శకమున ౧౭౭౦ లో రాజమం లేదు. అది ౧౭౫౮ లో వచ్చుచున్నది. ౧౭౭౦ అనునది పొరబాటు అని తోచుచున్నది. కాలివాహనశక ౧౭౫౮ దుర్ముఖసంవత్సర భాద్రపద బహుళ ౯, సోమవారము నకు సరియైన ఇంట్లను లేది 1836 వ సంవత్సరము అక్టోబరు ౭ లేది అవుతున్నది. - స్వామి కల్లువీళ్ళగారి ఇండియన్ ఎడ్యుకేషన్ పేజీ ౧౭౫.

శ్రీ కామనామము.

శ్రీ పేనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి

కాళీయాత్రచరిత్ర

మొదటి ప్రకరణము.

శ్రీకృష్ణులకు బాచేతి కొంగ దేశాలనము జేయింప దలచి నన్ను జేలుచున్న మున్నీశ్వరులు * దొరలగుండా సలవిప్పించినాడు గనుక నేను కాళీయాత్ర కోవలనని గూకెం సంవత్సరము మే నెల గూకె శ్రీది కుంజవారము రాత్రీ ౯ ఘంటలకు చెన్నప్పణము విడిచి మాధవరము చేరినాను. అది తీండయాగువీడులోనుండే నాతోటకు ౩ గడియల దూరము. ఇది భూమి, మధురమయిన జలసమృద్ధిగలది. కాళీదిగ్గజములు విహసము. వాగు సముద్రాలు వగయిరాలు చెన్నప్పణములో అట్లు చేరినవియున్నవి. కోవలో ఉప్పుకయ్యయున్నది. అందులో కాళీయలో దొర పడివలు సడిచే పాటికాలువ తొవ్వించి వారధులు కట్టించి యున్నాడు.

గూకె శ్రీది ఉడయాన అక్కడినుండి పాలవాయి సత్రము మీదుగా వెంగళిలో నాయడి సత్రము చేరినాను. అది శిథిలమై యున్నది. తొగళమున్నది. అంగళ్ళు గలవు. అది మాధవరమునకు ౫ గడియల దూరము. కోవసరాళము. బండ్లు నడుచును. ఆ రాత్రీ పుష్కరాళము చేరినాను. కోవలో కొరతలేరు చాటవలెను. దగ్గిర దగ్గిర గాళీయాలున్నవి. బాట సరాళము. ఆ పాళెములో శక్తిరూపముతో బ్రహ్మాత్ముడు తామస పూజల సంగీతరంది లోకుల కిష్టసిద్ధిని జేయుచున్నాడు. ఆ శక్తి దిక్కు గింగము బాడిగా భూమిలో నుడ విడిచి యున్నది. ఆ సుడి బహుదిన్నది. కూద్రీపూజ. ఆ పాళెము అకణ్య నదీ తీరము. వానయోగ్యము. బ్రాహ్మణాగ్రహారము శివాలయము, పలవట్రీల యిండ్లున్నవి. ఈ పాళెము, పై సత్రానికే అనుడదూరము.

మున్నీశ్వరుల చెన్నప్పణమున క్రీ.శ. 1800 నెడలు 1802 వరకు అట్లు మద్రాసు ప్రాంత బాపింబులరకు నుండిన ఉన్నత న్యాయస్థానము. ఇదిలో ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తి ఇద్దరు సహాయ న్యాయమూర్తులు నుండేవారు.

౨౦ తేది పగటిమీద నక్కడనుండి తలిక రాత్రి తిరువళ్ళూరు చేరినాను. దోవ సరాళము. మల్లి కొరతలేకు చాటవలెను. దోవలో పెంగలియనే గ్రామమువద్ద సత్రమున్నది. తిరువళ్ళూరు విజ్ఞానము. హృత్తాపనాశిని యనే తీర్థమున్నది. అందులో ప్రార్థనలవాడు జెల్లము వేయుచున్నారు. ఆ తీర్థస్నానము స్మృతులయందు మహా ప్రాయశ్చిత్తములలో ముఖ్యముగా జెప్పబడియున్నది. అది పేట స్థలము. అన్ని వస్తువులు దొరుకును. అదిపై ప్రాళమునకు ౨౪ ఆమడ దూరము.

౨౧ తేది పగటిమీద రామంతేరి మార్గముగా రాత్రి కనకము సత్రము చేరినాను. ౨ ఆమడదూరము. దారిలో నొక పది చాట వలెను. రామంతేరివద్ద దోవ రాతిగొట్టె; మిగత సరాళము. అసత్రము బొమ్మకంటి శంకరయ్య కట్టించినది. పేట స్థలము. కోమట్లు సంవత్సరము అగ్రహార మున్నది. అది మొదలుకొని కాశ్యపినిగరము వారిసీమ. సత్రపు కోనేటివీళ్లు లెస్సయున్నవి.

౨౨ తేది పగలు బుగ్గగుడి చేరినాను. చాట సరాళము. ౧౪ ఆమడ. పుణ్యక్షేత్రము. శాశ్వతముగా మూడు జలధారలు - గంగా, యమునా సరస్వతు లనిపించుకొని గుడికింద స్రవించి అరణ్యవడిలో బడుచున్నవి. కాశిగుడిరీతిగా మూర్తులకు పేర్లుగలిగియున్నవి. దగ్గర గ్రామములు, యిండ్లు లేవు. పదార్థములు దూరమునుండి తెచ్చు కొని గుడివద్ద తోపులో వంట చేసుకొనవలెను. రమ్యప్రదేశము. అరణ్య సదీతీరము. ఆ రాత్రి సగిరెమీదుగా పుత్తూరు చేరినాను. ౧౪ ఆమడ దూరము. సగిరెవద్ది కనమ చాటవలెను. అది రాతిగొట్టె చాట. ౪ గడియల దూరము ప్రయాణ; అవతల సరాళము. సగిరెవద్ద స్థలము. ముసాఫరకు అన్ని వస్తువులు దొరుకును. అక్కడ పెరిగి టేశ నాయడి కొడుకు గొప్ప సత్రము కట్టిన యత్నము చేయు చున్నాడు. పుత్తూరిలో మునియప్పిళ్ళ సత్రమున్నది. బోంబాయిలకు గోసాయిలకు బైరాగులకు సదావృత్తి యిచ్చుచున్నారు. అక్కడ కుంభిణీవారు దొరలకు ముసాఫరుఖానా కట్టియున్నారు. చిన్న పేట

లము. నమ్మకము. మునుకొండలున్నవి. కావలసిన వస్తువులు
కొరుకును. బొమ్మలును ఉన్నవి. మంచిసేల్చి గుంటయున్నది.

అదివేళ ఆ అంజాలమ్మ కనమదాటి నడమాలవేట సత్రము
చేరినాను. ఆనుడిదూరము. అక్కడి కనమ రాతిగొట్టయినా నడచుట
నిండా పోయినాడు. అక్కడ అంజాలమ్మ అనే శక్తి ప్రతిమ
పందిటికింప యుంచబడియున్నది. అందులో పరమాత్మ ప్రత్యక్షము
ప్రతిభించి పోయింది. అదివచ్చి యున్నది. బాట సరా
ళము. ఆ సత్రము కొల్లా పర్వతామెట్ట కట్టించినది. విశాలముగా
నున్నది. గోవిందాచార్యులమాత్రము సదావృత్తి యిచ్చుచున్నారు.
ఇటు అట్టి మొదటి. గోవిందాచార్యుల విజ్ఞించి యున్నందున వారు విరాళము
మొనరించి గోవిందాచార్యుల సేవకు సదావృత్తి యిచ్చుచున్నారు.
అట్లాగా పోయినాడు. యెప్పుడు కలిగియున్నది. కనకమ్మ సత్రము
మొనరించి యిచ్చుచు కాళ్ళటి సగరమువారి నీమ. ఆరాతి అల
మలు మంగళాచార్యులు మీదుగా దిగువ తిరుపతి చేరినాను. ఆమడ
దూరము. గోవిందాచార్యుల ముఖంబున నే సదియున్నది. బాట సరాళము.
గోవిందాచార్యులు చేరువుకొనినాడ నడవవలెను. గోవిందాచార్యుల బస్తి
గ్రామములున్నవి. అక్కడ ఆ దినములుంటిని. అందులో నొకనాడు
మంగళాచార్యుల పరమాధ్యక్షుని కొండ యెక్కి దిగినాను. మరునాడు
కపిలపర్వతములో సమాధానము చేసినాను. దిగువ తిరుపతిలో గోవింద
రాజులగుడి కోడండరామస్వామి గుడియు నున్నవి. రామస్వామిగుడికి
సమాధి కుమ్మక్క కొంచెమునాలేదు. గోవిందరాజులగుడి ఆచార్య
పురుషులు అధ్యక్షముగా నున్నది. అయినా సర్కారు విచారణ లేదు.
అందుకే అయినా కలెక్టరు గలవు. గురునాథశెట్టి స్వామిలకు
అన్నత్రము ఇచ్చియున్నారు. మునియప్పగారి మంది చిన్న వాండ్రకు
చాలా కాల యెక్కించి అన్నంపెట్టి వేదము చెప్పించుచున్నాడు. చందు
లాలా కలెక్టరు ముగ్గురు పుణ్యక్షేత్రము గోసాయాలు వగైరాలకు
సదావృత్తి యిచ్చుచున్నారు. మూడు రామానుజకూటము లున్నవి.

దందులలో హైదరాబాదులో నివాసమున్నది.

వాటిలో వైష్ణవులకు ప్రతీదినము ప్రసాద మిచ్చుచున్నాడు. దీనిపట్టి భారీగ్రామము. అన్ని పంతువులు పొరుకును. అన్ని సమీపాంధ్రులగు. పంగులూరు గురునాథ శెట్టి వద్ద రా సాహుకార్లు వున్నందున సహ రుస్థలమురీతిగానున్నది. కోతుల తొందరకలదు. సరసింహ తిథి : జరిమే పానార్థముగాని వేరే లేదు. ౨ గడియల దూరములో కలగిథమున్నది. అది రమ్యప్రదేశము. గంగధారి పనా పనుచు కొంత తిరుగుముగా నిలిచియున్నది. చుట్టు విశాలమైన మంటపము కట్టియున్నది. అది బ్రాహ్మణ సమారాధనకు యోగ్యమయినది. ఆమెచ్చివెళ్ళిన దేశ స్థలములలో చందులాలా ధర్మములు నిండాగా జరుగుచున్నవి. గాలి కాలము గనక కొండమీద నొక్క సగ లుంటిని. దిగువతిరువతీకొండ మీద స్వామిగుడి గు ఆమడ. గాలిగోపురమువదిగి నొక్కడము, దిగడము బహుప్రయాస. ఆవల కొంతధూమ సముముగా నున్నది. మళ్ళి యొక్కడము, దిగడము కలిగియున్నా అంత ప్రయాస కాదు. దారిలో నిలుచుటకు జలవనతి గల మంటపాలు చాలా గలవు. గాలిగోపురము వద్ద నొక్క బైరాగి శ్రీరామవిగ్రహాపూజ చేయుచు, పచ్చిపవాడి మజ్జగ మొదలైనవి యిచ్చి ఆదరింపుచున్నాడు. నెలగ రుక్మిణుని ప్రాథనలు చెల్లించే లోకులవలన కుంభిణీవారికి నాలుకు సుమారు లక్షలపాయాలు వచ్చుచున్నవి*. కొండమీద యేధమక కార్యము చేసుటకున్న

* నూరేండ్లనాటి దేవాదాయాలు, ధర్మ దాయాలు:—ఇండ్లు పునరుద్ధరించిన వారు మనదేశాన్ని ఆక్రమించిన తరువాత చాలాకాలం వరకు హిందువుల దేవాలయాలను తురకల మళిదులను కాపాడుతూ వారి ధర్మాలను స్వయంగా పరిపాలించే వారు. దీనిని గురించి కొన్ని కట్టుబట్టు చేర్చి శ్రీ. ౧. 1810 వలెగా పరిశీలించినాము. అలాగే కాసనం చేశారు. అలాగే మద్రాసులో 1817 వ సంవత్సరపు సెన్సెస్ రిగ్యులేషను ఆనబడు చట్టాన్ని శాసించారు. ధర్మ దాయాల పానుకు రివిన్యూలో పాలు జిల్లాకలెక్టరే పనులుచేసి దేవుడి ఉత్సవాలు, అర్చనలు, భోగలు స్వయంగా జరిపించేవారు. మిగిలిన సొమ్ము కుంపిని వారి భజనాలలో చేరేది. ఈ కలెక్టరేషన్ రివిన్యూ బోర్డువారికి ప్రతినభి అధికారం వుండేది. మనదేశంలో ఇండ్లు వారి అధికారం బలపడినకొద్దీ దేశ ప్రభుత్వంలో క్రైస్తవ మిషనరీలు లెక్కపడి ఎక్కినకాపాగింది. ఈ క్రైస్తవల ప్రభుత్వం ఇలాగ హిందువుల సగ్రహారాధనను, తురకల మళిదులను పోషించడం అసభ్యంగా భావించి మిషనరీలు ఇండ్లు

సర్వమును సోదయివచ్చుచున్నది. అచ్చట పరమాత్ముడు సంపూర్ణ-
-శక్తిమయిగా నోనలు పాపములను వారిని త్తముగుండా హరించి
యిష్టస్థితి చేయుచున్నాడు. కొండమీద శ్రీనివాసమూర్తికి దివ్యమం
జ్జిముగా నున్నది. నీవెక్కడో నీవెక్కడో వారో, పూర్వము ఆ
మూర్తిని ఆరాధించివచ్చునో చేయవచ్చును. అచ్చట గోసాయి బైరా
గులకు సుమంగళముగా నుండి మహానామ మహి ముకటి అతివిశాలముగా
వ్రేయున్నది. ఆ మహానామ శిష్యాలుగా వికసించినవారు. కొండ
మీద యిచ్చు నీవెక్కడో మున్నది. ప్రత్యేకము మొదలు
న ముదాన చివరకు వరకు కొలచున్నది. వానివలన సత
త్వము కొనములు పుట్టుచున్నవి. కోసులతోందర హెచ్చు. అడవి
కుటుంబముల నీవెక్కడో మున్నది. నామధ్యులనమము నంచరింపుచున్నవి. గాలి
కామునో మనుష్యుల నీవెక్కడో కొండమీద నుండరు.

అంతా సంతోషించారు. అందుకే ఈ కథను చెప్పినాను. తరువాతి
సారి కూడా ఇలాంటివి జరిగితాయి అని భయపడకుండా, యింకా కొన్ని
నాటకాలున్నాయని ఆమెకు తెలియజేశాను. అప్పుడు బాధగా నడిచింది.

దీనిలో అంతర్గత పేరుగా 1833 మొదలు వందలవారు వేలకు ముగ్గురు
 వరకు కలిసియున్న గ్రామ జనాభా గ్రామంలో ప్రకటించబడినారు. గాని తరువాతి
 గణాంకం మొదలయిన తరువాత పరిపాలన మార్పిడి ఎప్పుడోగానూ కుంభి
 ల్పూరు నిర్వహించినారు. సుమారు 1843 లో మంజీ గారు తమ కళంలో వుండిన
 వివాదాలను చూడటానికి కొంతకాలం పూర్వము కర్నూలుకు కొన్ని సంఘములకు
 వచ్చి, ఆ కర్నూలు గ్రామముల నామాల తమకు తెలియించిన లక్షలాది రూపాయ
 మార్పిడి ఇచ్చి తీసికొని, అంతర్గతంలో జనాభాను దేవస్థానాన్ని అప్పటి మహారాజు
 నిర్వహించి, అంతకు ఈ కర్నూలు గ్రామాల, నిర్మించిన కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి,
 ఈ కర్నూలు కర్నూలు గ్రామాల కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి ఎంత దుర్వినియోగం చేస్తున్నా
 మో వివరించిన తరువాత కలిసియున్న గ్రామాలు వున్నాయి. 1847 వ సంవత్సరపు కాస
 ముగియబడిన తరువాత, 1848 మొదలగా నిర్వహించినవలసిని కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి.
 ఈ కర్నూలు గ్రామాల కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి. తరువాత 1861 లో ఒక కొత్త కర్నూలు
 కర్నూలు గ్రామాల కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి. ఈ కర్నూలు 1871 లో మరొకరిని కర్నూలు
 కర్నూలు గ్రామాల కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి. 1 - 2-1872
 కర్నూలు గ్రామాల కర్నూలు గ్రామాల పాత్రవాయి. మావండి)

చున్నారు. ఆయూరు వసతిగాకపోయినా అవతల మహారణ్యము గనుక విధిలేక అక్కడ దిగవలసి యున్నది. పోస్తాదిను వున్నది. యదో చితముగా వస్తువులు దొరుకును. ముసాఫరుఖానా యున్నది.

౩౧ తేది ౯ ఖుంటలకు శ్రేణిగుంట చేరినాను. కోన మహారణ్యము, రాతిగొట్టు, మిక్కిలి దొంగలభయముగలది. నడమ ముందు దూకు నృహపుర మనే గ్రామ పోలె గొట్ట పుష్కరింపు. నారి సహాయము లేక మాతులు నిర్భయముగా ఆ యడివి చాటలేను. కలకటలు ఆదోనను నిర్భయముగా చేయను చేతిగా నున్నారు. మామండూరికి ఈవల గి గడియల దూరాన బాలపల్లి యున్నది. అది మొదలు కడపజిల్లా సరహద్దు. బాలపల్లిలో ముసాఫరుఖానా యున్నది. ఆ భూమిజలము బహురోగ ప్రదము. అచ్చట కొందుమూడు వేదలు వంటి కాలువలు చాటవలెను. కనమ యొకటి చాటవలెను. భాట బహు రాతిగొట్టు. ఎక్కుడు దిగుడుగా నున్నది. అక్కడ బహు దళ మయిన వెదురడవి. ఆ శ్రేణిగుంటలో మంచినీళ్ళ చెరు వున్నది. కిందు బ్రాహ్మణుల యిండ్లున్నవి. పేటస్థలము. అన్ని వస్తువులు దొరుకును. బాలపల్లెమొదలుకొని కడప కలకటరు అడవికొట్టి భాట వడల్పుచేసి అక్కడక్కడ తానా లుంచియున్నాడు. కరకరంబాడినుండి ఆ పాలెగాండ్లను మంచితనము జేసుకొని యరువై మంది గుర్రాల వారిని శ్రేణిగుంట దనుక తెచ్చినాను. నాడు ౯ ఖుంటలకు శ్రేణిగుంట విడిచి ఆమడ దూరములో నున్న కోడూరువద్దనుండే అగ్రహారమువల్ల పత్తము చేసినాను. కోడూరు బస్తీ, పేటస్థలము. ముసాఫరుఖానా యున్నది. బ్రాహ్మణ గృహములేదు. పై యగ్రహారమందు యేమిన్ని దొరకదు. అంగళ్ళులేవు. ఆ బ్రాహ్మణులు పరోవకారులు గాదు.

జూన్ ౧ తేది ౧ ఖుంటలకు వేచి ఆమడ దూరములో నున్న వోరంబాడు ౯ ఖుంటలకు చేరినాను. అది పేటస్థలము. అన్ని వస్తువులు దొరుకును. ముసాఫరుఖానా యున్నది. భాట సరాళము. శ్రేణిగుంటనుంచి కోడూరికి అడవిలో దండుభాట యొకటి పోవుచున్నది. పల్లెలమీదుగా కాలిభాట యొకటి పోవుచున్నది. కాలిభాటలో సహ

గీలు రావచ్చును. అడివిధియును కోడూరితో సరి. అవతల భూమి
తెరవగా నున్నది. దగ్గిరిదగ్గిర గ్రామాలు, పైరుసాలాలు, జలసమృద్ధిన్ని
భాటలో కలిగియున్నవి. అంజెటయున్న చింతచెట్లు గలవు. బాలపల్లె
వద్ది కొండవాగునీళ్ళు నా బోయాలు వగైరాళి తాగినందున నొక
బోయిన్ని, ఒక కాపటివాడున్న జ్వరము తగిలి ఖాయిలాపడిరి. గనుక
దగ్గిరి నోరెంబడినో మధ్యాహ్నము నిలిచినాను. పై బాలపల్లెవద్ది
వాగువద్ద ప్రసాదములాటి పాద ముకటి చేసియున్నది. అక్కడ
నుంచి పడమటి దిక్కులు కొండ యెక్కుచున్నారు. ఆ దినము 3 ఘంట
లకు లేచి ౪ గడియల దూరములో నున్న పుల్లంపేట గడియ పొద్దు
ఉండగానే చేరినాను. అది పేటస్థలము. ముసాఫరుఖానా యున్నది.
బొంబాయిలు యింట్లో గలవు.

౨ నది రాత్రి ౩ ఘంటలకు లేచి ౨ ఆమడ దూరములో నున్న
సెడలూరు చేరినాను. భాట సరాశిమే. ఊరివద్ద చెయ్యా రనే నది
గడియ దూరము పడల్పు కలిగియున్నది. నదికి నిరుపక్కల గుళ్లున్నవి.
అది పూర్వార్థము. సరసరాముని మాతృహత్య నివర్తించిన
స్థలము. అక్కడికి ౨ ఘడియలదూరమందు అత్తిరాల యనే మహా
థలము అగ్రహారసహితముగా నున్నది. ఊరు తురకలతో నిండి
యున్నది. ముసాఫరుఖానా కలదు. పేటస్థలము, సకల వస్తువులు
చోరుకును. బొంబాయిలు యింట్లో ససతిగా నున్నవి. ఆ దిన మంతయు
అక్కడనే యుంటిని.

౩ నది రాత్రి ౨ ఘంటలకు లేచి ౯ ఘంటలకు ౨ ఆమడ
దూరములో నున్న భాకరాపేట చేరినాను. దోవ మంచి దయినను
రాతిగొట్టు. కొండపక్కను భాట పోవుచున్నది. పాడిచెట్ల అడివి.
దోవలో వొంటిమిట్ట యనే గ్రామమున్నది. అక్కడ నాల్గు పక్కల
కొండపై దగ్గిగా దగ్గిన యొక్క భాట చెరువున్నది. చెరువు కట్టమీద
భాట. ఆ వొంటిమిట్టలో చూడ వేడుకలయిన గుళ్లున్నవి. ముసాఫరు
ఖానా యున్నది. బల్ల గ్రామము. ఆ భాకరాపేట పేటస్థలము.
అన్ని వస్తువులు చోరుకును. అంతటా రాళ్ళున్నవి. వసతి యయిన

బ్రాహ్మణ గృహము లేదు. నాడు ౩ ఘంటలకు లేచి రాత్రి ౭ ఘంటలకు కడప చేరినాను. దారిలో కొండలు, కనములు వాటివలెను. దారి బహు రాతిగొట్టు; జలవసతి లేదు. కడపలో కనములుండినవి. అది మంచి పట్టణ మనబడి యున్నది. అన్ని వదిలొరక గలవి. ఇండ్లు కోరలున్న కలకటకు కచ్చేరిన్ని గలవు. ఆయా యిలాకా ముస్తాబు ఇండ్లు కట్టుకొని కాపుర మున్నాము. దగ్గిర వది యున్నది. ఇది నడుమ నొక బుగ్గ యున్నది. ఇండ్లు సంకుచితములు. పిరివల్ల నొక పరిమితి ఉన్నది. అందులో ఆయిలాకా దొరలు కాపుర మున్నాము. ముఠాముగ పక్క సీవిలు దొరలు కాపుర మున్నాము.

౭ తేది ఉదయాస గి ఘంటలకు కడప విడిచి ౮ ఘంటలకు పుష్పగిరి చేరినాను. దోవ సరాశము. కడపవల్ల నొక వది దాటవలెను. అది వాన కురిసినప్పుడు అతివేగముగా ప్రవహించి నెలకు నీటి పోవుచున్నది. పుష్పగిరి పుణ్యక్షేత్రము. వివాహినినది దొరము. ఇది గట్టున కొండ వెంబడిగా రమణయ్యమీన యుగ శివస్థల మున్నది. అది హస్తాస్తినిక్షేపము చేయతగిన పుణ్యస్థలము. స్నానము సాధ్యమిది యయిన పుష్పగిరి స్వాములవారు, అక్కడ మతము గట్టుకొని నివాసము చేయుచున్నారు. ౧౦ బ్రాహ్మణ గృహము లున్నవి. అక్కడి బ్రాహ్మణులు కొంత వేదాంత విచారణ గలవారుగా కనబడుచున్నారు. అన్ని పట్టువులకున్న పేటకు పోవలెగాని, అక్కడ దొరకవు. ఇది దాటి ఊరు ప్రవేశించవలెను, మళ్ళీ నది దాటి భాటకు రావలెను. ఊరు రిమ్మ మైనది. ఆ దినము ౩ ఘంటలకు బయలుదేరి కొన్ని వివాహిని నది కాలువలు దాటి గి గడియల దూరమందున్న గాడిపాటి చేరినాను. భాట నిండామంచిది కాదు. అది పేట స్థలము. సవరిగా నిండి యున్నది లేవు. అయినా బ్రాహ్మణులున్నారు.

౮ తేది రాత్రి ౩ ఘంటలకు లేచి ౧౪ ఆమదలో నున్న దువ్వూరు ౯ ఘంటలకు చేరినాను. దోవలో అడివి లేదు. బయలు పొలము లెస్సగా నున్నది. ఆ గ్రామములో వాటిగా నున్న యిండ్లు చావిళ్ళు గలవు. చేరినట్టు పేటయున్నది. అక్కడ అన్ని వది

వులు దొరుకును. అదివరకు నడవజల్లాతో చేరినభూమి. ఆ యూరు 3 ఘంటలకు నడిచి ౫ గడియల దూరమందున్న వంగలి గ్రామమును గడియ ప్రాంత గర్భాంతరే చేరినాను. అక్కడ గొప్ప యిండ్లు, చావిళ్ళు న్నున్నవి. దీనిని పట్టించుకు. అది కందనూరు సబాజుగారిది. రూపశింగనే సకదారుని కొలువుకు గాను, ఈ గ్రామము వగైరా కొన్ని యూళ్ళు బాగోగుగా నిర్వహింపబడినవి. దుర్భూరు మొదలుకొని ప్రతిగ్రామమందున్న కొండ పరిమలవాండ్లు ఇనచరాళ్ళతో నినుము జేయుచున్నారు.

౧౨ తేది బాగునుంచి మధ్యాహ్నము వరకు నిలచి ౧౨ ఘంటలకు పులుదోరి నాగ నూరును అచ్చటి వారిని తీసుకొని అరగడియ ప్రాంత నిర్వహణగారి ౧౪ అడుగుల నున్న అహోబల శ్వాత్రమును చేరినాను. తోవ సరాళము. అడుగుకునుకు గ్రామములున్నవి. ఒక చిన్న నదిన్ని, వాగుకాలువలున్న దాటవలెను. అయితే అడివిభూమి. ఆ త్నేత్ర మందు యెగువ అహోబలము, దిగువ అహోబల మని రెండు స్థలములు వలదాని కొకటి ౪ గడియల దూరమందున్నవి. నడమ చీకటిగల యదివి. యెగువ అహోబలానికి పైన కొండమీద ఉక్కుస్తంభ మని చెప్పబడే స్తంభముగల పుణ్యక్షేత్రమున్నది. అక్కడికి అడివి నడమ కాలిబాగు. ఒక సవాటిన్నిపోదు. అది సరసింహ్వమూర్తి ఉద్భవించిన స్థలము. దిగువను, యెగువను సరసింహ్వమూర్తి ప్రతిమ లనేక యవసరాలుగా చేసి బెట్టి ఆరాధింపుచున్నారు. ఈ స్థలము కుంభ కోణము వర్ణమండ అహోబలంజియ్యరువారి యొక్క ఆధీనము. వారి ముద్రాకర్త అహోబలానకు రెండుకోసుల దూరమందున్న బాచ పల్లిలోనుండి ఆ స్థల విచారణజేయుచున్నాడు. ఆ ముద్రాకర్త యెగువ దిగువ స్థలములలో అచటనే అచటకుల కిద్దరికిన్ని అప్పుడప్పుడు నలుగిరి ౬ సూపాయిలు జీతము యేవారచుచు వచ్చుచున్నాడు. గుడి భుజాలకు జియ్యరు సంపించే అయివజు దప్ప మరియే ఆకరమున్న లేదు. రాజా చందులాలా* యీ స్థలానకు ప్రయాణమై సాలుకు ౧౦౦౦ రూపాయలు ఇచ్చింపుచున్నాడు. యెగువ అహోబలానకు

* రాజా చందులాలా హైదరాబాదు దివాను సేహ్దారు.